

Беларускія Ведамасьці

НЬЮ-ЁРК – ВАРШАВА, люты-красавік 2006 г.

Сьвяты Сьцяг Свабоды і Незалежнасьці

(Фота: Яўген)

ТРЭБА ЛЮБІЦЬ СВОЙ НАРОД

Часам, размаўляючы з маладымі беларусамі, ці чытаючы іхныя лісты, чую як наракаюць яны на свой народ, што ён такі да гэтакі, ды несвядомы, ды пасіўны, ды не шануе свайго, ды баязлівы, ды ня хоча змагацца за сваё шчасце, ды здрадливы, ды схіляецца перад акупантам і г.д., і злююцца на сваіх людзей, выказваюць непавагу і гатовыя адмовіцца і ўзьненавідзець.

Гэтыя маладыя людзі яшчэ не разумеюць, што яны самы ўжо стаяць на шляху да здрады. І пакуль ім жывецца цяжка, так як і бальшыні беларусаў, яны будуць толькі наракаць, што іншыя не ўзняліся да іхных (як яны думаюць) высокіх думак і патрыятычных памкненняў. Але калі ім засьвеціць фартуна ў бізнэсе, у грахах, у сацыяльным становішчы, у службе, у кар’еры, то шмат хто з такіх людзей замыкаецца ў сваіх інтарэсах і хавае ідэалы пад печ, ці ў куфар на дно, каб не рызыкаваць сацыяльным камфортам. Тады гэтакі беларус, каб апраўдацца перад самым сабой будзе ў голас казаць, што народ дурны.

Колькі я ўжо наглядзеўся на гэтакіх людзей, на такія прыклады. Гэта адзін з трапатаных шляхоў здрады ў няволі, гэта дарога, якой ішлі шмат якія выхадцы з сялян і бедных пластоў грамадства.

Супрацьпаставіцца такому нявольніцкаму працэсу можа воля, духоўны чын і нацыянальная асвета. Але толькі вольная нацыянальная дзяржава можа стварыць умовы для нармальнага культурнага разьвіцця асобы.

* * *

Ніколі нельга, асабліва ва ўмовах акупацыі і нацыянальнага прыгнёту, расчараўвацца, зьневажаць і абзываць свой народ. Калісьці сацыяльныя вярхі лічылі сябе людзьмі, а рэшту „народам”. Памятайма, што народ, гэта ня нехта, недзе там. Народ — гэта мы ўсе. Народ — гэта мы. Такое ёсьць нацыянальнае і дэмакратычнае разуменьне народа. Нельга затоптваць сябе ў гразь, асабліва калі нас усіх затоптваюць чужыя. Гэта негадзіва для чалавека. Усьведамленьне адмоўных якасьцяў народа павінна выклікаць жаданьне пазбыцца гэтых недахопаў, а не імкненьне ўцячы, адмовіцца ад нацыі (ад самых сябе), ад культуры ды мовы. Пачынаць выпраўленьне найлепш з сябе. Гэта першы крок, каб стацца асобай. І кіравацца трэба на станоўчыя прыклады, якіх шмат у нашай гісторыі і ў жыцьці.

Трэба ўсьведамляць прычыны набытых „адмоўных якасьцяў” людзей. Можа варта іншым сходзіць у Курапаты і падумаць пра гэта там. Дзьвесьце гадоў фізічна і духоўна вынішчалі наш народ. Забівалі лепшых. Толькі за саветамі ў мірны час забілі больш 2-х мільёнаў і толькі за тое, што былі беларусамі, зьнішчылі ледзь ня ўсіх беларускіх пісьменьнікаў. А школа, а фальсіфікацыя гісторыі, а вынішчэньне памяці? Потым, калі Беларусь пачала адраджацца нішчыцелі сталі называць адраджэньне „экстрэмізмам”, „дэстабілізцыяй”. Яны хацелі захаваць стабільнасьць магілёўніка, спакой сьмерці, статус-кво таго пачварнага маразму, які яны стварылі ў нашым грамадстве. „Статус-кво” — гэта ідэалёгія нішчыцеляў, мэтад па замацаваньні зьнішчэньня і ператварэньня яго ў норму існаваньня.

Наш нрод стаў ахвярай трох імперыяў у выніку зьбегу нешчаслівых абставінаў. Але ён увесь час змагаўся за волю ў абліччы лепшых сваіх прадстаўнікоў, ён ніколі не пераставаў ствараць, нават тады, калі вынішчылі ягоную эліту, а рэшта вярхоў здраджвала яму, абзывала, штурхала ў гразь.

Любіць і шанаваць свой народ неабходна, у якім бы стане, у якім бы няшчасці ён не апынуўся. Бо толькі з нашага народа можа быць наша будучыня.

Калі, напрыклад, на чыюсьці маці, ці на любімага бацьку напалі бандыты і сьмяртэльна зьбілі яго, і выжыў ён скалечаны, кульгаючы, бяз зубоў з адным вокам, са зьнявечаным тварам. То ці будзе дзеці яго любіць? Ці будзе яны яго лячыць? Можа яны пачнуць саромецца яго калецтва і твару і назавуць яго страшыдлам і недалэнгам, завернуцца, кінуць яго і пойдучь ў сьвет каваць сваё шчасце? Пэўна ж не. Але калі б такое і здарылася, то хто стане вінаватым: хворы бацька ці дзеці, што зракліся яго? Трэба

памятаць простае правіла — *нікчэмнасьць эліт штурхае народ у няволю. Адсутнасьць эліт хавае яго ў небыцьці.*

Ня трэба ніколі забывацца, што наша беларуская свабода дасягаецца намі праз мільёны нявінных ахвяр. Яны ляжаць у тысячах курапатаў па ўсёй Беларусі. Гэта такія ж самыя беларусы, што і цяпер. І было б найніжэйшай нізкасьцю і змрочным абсурдам абвінаваціць у іхняе сьмерці іх жа самых.

Шануйма ж сябе на справе, свой народ, сваю кроў, зямлю, мову, гісторыю і культуру, калі мы хочам быць, жыць і мець ад жыцьця радасьць. Для беларусаў цяпер і заўсёды, гэта ёсьць галоўная ўмова народнай свабоды. Пра гэта казалі ўсе вялікія беларусы ад Марцінкевіча ды Багушэвіча да магутнага Быкава. Вось людзі на якіх варта зважаць у хвіліны распачы і сумненьняў. І не забывайма (нават будучы на доле не забывайма), што быў вялікі Вітаўт і дзейны Скарына, мудры Сапега і рашучы Кастусь. Бо сорамна плакаць нашчадкам вялікай краіны і апускацца, каб плявалі народу ў твар. Не абзываць яго трэба, не адмаўляцца, не хавацца ў камфорт, у нару, у пойла, у грошы, у быт, а бараніць.

Свой народ трэба любіць як Бога, нават калі ён маўчыць.

Уступае ў жыцьцё новае пакаленьне беларусаў, якое ўжо ня памятае камунізму, але поўнай чашай паглынае яшчэ яго вынікі. Гэтыя вынікі — Беларусь у падпольлі. Але хай жыве яна ў сэрцы, у душах, у галаве і на вуснах, хай кіруе ўчынкамі і жыцьцём, бо наша Беларусь — гэта наша Беларусь і толькі мы, беларусы, можам яе адрадыць.

Зянон Пазыняк

8 студзеня 2006 г.

МЫ НІКОЛІ НЕ ЗАБУДЗЕМ ХТО ПАДРЫХТАВАЎ НАМ АТАМНУЮ СЬМЕРЦЬ

16 красавіка 2006 г. Італьянская газэта „La Stampa” публікуе інтэрвію з М. Гарбачовым, былым генсекам КПСС і прэзыдэнтам СССР. Гэтым разам яго распыталі пра Чарнобыльскую катастрофу. Ён адказаў на пытаньні ў гладкім стылі школьнага выдатніка, камсамольскага актывіста, задаволенага сабой. Аказваецца, паводле ягоных словаў, яны ў ЦК ня ведалі пра маштабы катастрофы. Паслалі ў Чарнобыль ажно дзьве камісіі з Акадэміі навук, але ні пра што не здагадаліся. Калі італьянскі журналіст нагадаў яму, што ў Швэцыі спецыялісты-радыёлягі і ўлады неяк здагадаліся аб усім у першы ж дзень і пачалі даваць сігналы трывогі свайму насельніцтву і ўсяму сьвету (нават савецкія грамадзяне даведліся пра катастрофу з швэдскіх радыёстанцыяў), Горбі не міргнуў вокам. Цэковец пацьвердзіў гэты факт і паведаміў, што „мы зрабілі ўсё, каб выратаваць людзей з пацярпелых раёнаў”. Італьянец распытваў яго яшчэ пра „гласносьць” і „перестройку”, але чытаць адказы было ўжо не цікава. Галоўным акордам бессаромнай хлусьні і прывычных вывертаў крамлёўскага кіраўніка была нечаканая праўда пра першыя пасьлячарнобыльскія дні: „Галоўная наша задача была ў тым, каб пазьбегнуць панікі”.

Наш камэнтар: Не спытаў (хутчэй за ўсё ня ведаў пра гэта) італьянскі журналіст у Горбі, чаму па загаду Крамля савецкая авіяцыя расстраляла над Гомельскай і Магілёўскай вобласцямі радыёактыўныя воблакі, што ішлі з Чарнобыля на Расею. Апусьціўшы на Беларусь атручаныя дажджы, Масква нават не паведаміла пра гэта нашаму насельніцтву. Сам Гарбачоў упершыню зьявіўся на тэлеэкране роўна праз 13 дзён пасля катастрофы, даючы ідыёцкія камэнтары пра катастрофу („всё пад контролем, товаршчы...”.) У першыя пасьлячарнобыльскія тыдні райкамы загадалі гнаць з атручаных тэрыторыяў сотні галоваў будла („клапаціліся”

аб народнай гаспадарцы), а людзей пакідалі на атамны эксперымэнт. Масква нахабна хлусіла беларусам, украінцам і сваім жа расейцам пра „нязначную тэхнічную непаладку на ЧАЭС”. Многія з гэтых фактаў даўно апублікаваныя і абмеркаваныя ў беларускім і ўкраінскім грамадстве. Нам нецікавыя маналёгі Гарбачова, аднаго з арганізатараў антычалавечага злачынства ў красавіку-траўні 1986 г. Гэта італьянцам ён можа вешаць спагэці на вушы, распавядаючы пра „гуманізм ЦК КПСС”. Мы ніколі не забудзем расейскія самалёты, якія апускалі на нашу зямлю, на наш народ атамную сьмерць. Беларусы памятаюць аб гэтым маскоўскім злачынстве.

Валеры Буйвал

ЧАРНОБЫЛЬ **— АКЦЫЯ ПАМЯЦІ І ПРАТЭСТУ**

26 красавіка ў Курапаты прышлі сябры Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ. Яны сабраліся на тэрыторыі Народнага Мэмарыялу „Лес Крыжоў”, каб у дзень 20-х угодкаў Чарнобыльскай катастрофы пакланіцца памяці ахвяраў нашага народу. „Чарнобыль = генацыд = Курапаты” — такі быў дэвіз мэмарыяльных мерапрыемстваў. Над грамадой луналі нацыянальныя Бел-Чырвона-Белыя сьцягі. Людзі трымалі ў руках транспаранты „Чарнобыльская трагедыя — вынік злачыннай палітыкі Крамля” і „Не забудзем ахвяраў расейскага імперыялізму!” Фронтаўцы прыбралі магілы, усклалі да крыжоў кветкі, запалілі свечкі і зьнічы, сабраліся каля Крыжа Пакутаў. Засьпявалі гімн „Магутны Божа”.

Сакратар Управы Фронту і Партыі Валеры Буйвал зачытаў зварот Зянона Пазьняка, Старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ „*Змагайся з Чарнобыльскім генацыдам*”. Потым ён звярнуўся да грамады: „Чарнобыльская катастрофа падзяліла жыцьцё нашага народу на дзьве часткі — да і пасля Чарнобыля. Злачынны рэжым расейскай акупацыі з першых дзён пасля катастрофы груба падманваў людзей. Масква мурам хлусьні адгарадзіла наш народ ад цывілізаванага сьвету. Яшчэ раз імперыя паказала сваю ненавісьніцкую сутнасьць. Але чарнобыльская бяда сталася той рысай, калі наш народ, кінуты ў няшчасці, пачаў асэнсоўваць, што гарантыяй нармальнага чалавечага, нацыянальнага і сацыяльнага жыцьця ёсьць свая, беларуская, незалежная Дзяржава”.

Адказны сакратар Управы Фронту і Партыі Алесь Чахольскі адразу пасля Чарнобыльскай катастрофы ўдзельнічаў разам са сваёй вайскавай часткай ў працах па дапамозе пацярпеламу насельніцтву ў 1986 годзе. Ён сказаў: „Мы хацелі ўсёй душой дапамагчы нашаму народу ў ягонай бядзе. Працавалі, не зважаючы на небясьпеку ў атручаных раёнах Беларусі. Але ж усе маглі пераканацца ў злачыннасьці маскоўскага імперскага рэжыму, які не ратаваў, не адсяляў людзей, а прымушаў рабіць бязглузду „ліквідацыю” і „дэзактывацыю”. А трэба было адразу адсяляць людзей, ратаваць дзяцей. Колькі такіх момантаў было за стагоддзі расейскай акупацыі Беларусі — безліч, уся гісторыя расейскага валадараньня тут ёсьць злачынствам. Расейскія акупанты забівалі нашых беларусаў тут у Курапатах, потым у Другую сусьветную вайну пасылалі непадрыхтаваную беларускую моладзь па камандзе Жукава ў бязглуздыя атакі бяз зброі на пэўную сьмерць. Так жа сама яны зьнішчалі нашу моладзь варварскім эксперымэнтам пасля Чарнобыльскай катастрофы. І вось паўстала сёньняшняя беларуская моладзь, якая ня хоча больш жыць пад акупацыйнай дыктатурай і палітыкай Масквы. Нашы юнакі і дзяўчаты даюць нам прыклад мужнага змаганьня за свабоду Бацькаўшчыны. У гэтым ёсьць сьветлая надзея і будучыня Беларусі”.

Выступіў таксама Сяргей Папкоў, намесьнік старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ: „Масква, уся акупанцкая ўлада і яе структуры маўчалі пра сапраўдны наступствы Чарнобыльскай катастрофы. І цяпер антыбела-

рускі рэжым заяўляе народу, што наступствы, маўляў, ужо пераадолены, што на атручаных землях трэба жыць і працаваць. Гэта ёсьць злачынная хлусьня. Толькі беларуская ўлада, толькі незалежная Беларуская Дзяржава могуць аказаць сапраўдную дапамогу нашаму народу, выратаваць нашых дзяцей. Беларускі Народны Фронт пад кіраўніцтвам Зянона Пазьняка яшчэ на прыканцы 1980-х гадоў распрацаваў канцэпцыю выратаваньня нашага насельніцтва. Трэба было высяляць людзей з пацярпелых раёнаў кампактна, а не раскідваць па розных месцах, дзе нельга жыць і дзе няма будучыні для дзяцей. Трэба лячыць людзей, а не праводзіць над імі эксперымэнты. Чарнобыль, расейская акупацыя, сталіншчына, русіфікацыя нашага грамадства, прыніжэньне беларускай мовы і культуры — гэта злачынствы аднаго кшталту. Хіба тварыліся б на нашай зямлі такія злачынныя справы, калі б усе беларусы мелі нацыянальную годнасьць і гонар, размаўлялі па-беларуску, калі б была сапраўдная вольная беларуская Дзяржава? Цяпер у

(Фота: В. Самашка)

Мёртвая Чарнобыльская зона Беларусі.

дзяржаўнай адміністрацыі, на вышэйшых пасадах у войску — большасьць расейскія асаднікі. Што, хіба яны будуць ратаваць наш народ?! Таму патрэбная Народная Салідарнасьць усіх беларусаў. Каб ня было гэтага шалёнага рэжыму. Каб выратаваць будучыню нашых дзяцей”.

Усе маліліся і сьпявалі гімн „Магутны Божа”.

Інфармацыйная камісія Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ
26 красавіка 2006 г.

ЁРНИЦТВА НЕМЦАЎ У БЕЛАРУСІ

28 студзеня 2006 г. Нямецкая газэта „Der Spiegel” паведамляе пра мемарыяльныя мерапрыемствы, што прайшлі ўчора ў Бундэстагу на Дзень памяці ахвяраў галакосту. Была хвіліна маўчаньня, дэпутаты стаялі, апусьціўшы галовы. Прэзыдэнт Бундэстагу Ламэрт у сваёй прамове заклікаў да супраціву любой форме антысэмітызму і расізму.

Наш камэнтар: Усё было ўрачыста і велічна. Толькі вось наколькі шчыра? Ці сапраўды нямецкі эстэблішмэнт ачысьціўся ад гітлерскай спадчыны, ці сапраўды гатовы да супраціву злу? Мы добра памятаем шэраг нямецкіх гастралёраў. Русісты па адукацыі, яны курырвалі культурныя пытаньні ў менскай амбасадзе ФРГ, а час ад часу ў размовах з беларускімі патрыётамі высьмейвалі нашу мову і культуру, з нахабнымі ўсьмешкачкамі зазывалі „ўлівацца ў вялікую Расею”. Пару гадоў таму амбасадар ФРГ Фрык наведаў Курапаты і выступіў там з беларусаненавісьніцкай прамовай. Сказаў, што „беларусы павінны ўзяць на сабе адказнасьць за адмоўныя старонкі гісторыі СССР”. Бэрлінскі

дыплямаг з манерамі штурмбанфюрэра казаў пра гэта на магілах тысячаў беларускіх ахвяраў расейска-савецкага тэрору супраць нашага народу і зноў нахабна ўсміхаўся. На лісты пратэстаў, якія беларускія патрыёты паслалі ў амбасаду ФРГ, Бундэстаг і МЗС ФРГ, адказу не было ніякага. У эсэсаўцаў гэта называлася — „abgemacht” („усё зроблена”). І справа ня толькі ў лексіцы і паводзінах нямецкіх дзяржпрадстаўнікоў на мэмарыяльных мерапрыемствах. Мы бачым іхную антыбеларускую палітыку, іхны хаўрус з Масквой, мэтай якога ёсьць ліквідацыя Беларускай дзяржавы і накіраваньне мільёнаў беларускіх рабоў у Сібір, дзе яны павінны пампаваць нафту і газ для Нямеччыны. Няма веры крывадушным нямецкім дыпляматам, хаўрусьнікам гэбоўскай Масквы.

Валеры Буйвал

НЯМЕЦКА-РАСЕЙСКАЯ ПАЛІТЫКА — КРЫНІЦА ВОЙНАЎ І НЕСТАБІЛЬНАСЬЦІ

28 красавіка 2006 г. Летувіская газэта „Lietuvos Rytas” публікуе кніжны агляд на тэму прыроднай роднасьці расейскага бальшавізму і нямецкага нацыянал-сацыялізму. У 1970-80-я гады было шмат спрэчак вакол манаграфіі нямецкага гісторыка Эрнста Нольтэ, прысьвечанай нямецка-маскоўскаму супрацоўніцтву ў 1917-1941 гг. Нольтэ аргументавана сьцьвярджае, што без кастрычніцкай рэвалюцыі нацыянал-сацыялізм не прышоў бы да ўлады ў Нямеччыне, што без Леніна не было б Гітлера. Думку разьвівае нямецкі гісторык Гэрд Кёнэн у кнізе „Расейскі комплекс. Немцы і Усход. 1900-1945”. Гісторык паведамляе, як ужо праз два тыдні пасля кастрычніцкага перавароту 1917 г. кайзэр Вільгельм II выступіў за „хаўрус і дружбу” з новай Расеяй. Да пачатку Другой сусьветнай вайны ў нямецкай палітыцы не было супярэчнасьці паміж антыкамунізмам палітычнага кіраўніцтва ўнутры Нямеччыны і шчыльным супрацоўніцтвам з камуністычным рэжымам Крамля на знешнепалітычным полі.

***

Даўно ўжо перажыты шок ад публікацыі сакрэтных дакументаў, якія сьведчылі аб актыўным удзеле кайзэраўскай Нямеччыны ў забесьпячэньні кастрычніцкай перамогі бальшавікоў-ленінцаў і аб маскоўскай дапамозе ў пабудове магутнасьці Нямеччыны ў 1920-30-я гады. Пра гэта напісаная кнігі і нават паказаныя дакумэнтальныя фільмы па расейскіх тэлеканалах. Леніна з сябручкамі на нямецкія грошы пераправілі ў пламбіраваным вагоне з Швэйцарыі ў Петраград праз тэрыторыю Нямеччыны, якая знаходзілася ў стане вайны з Расеяй (!!!). Нямецкі супрагэнт Парвус на працягу шэрагу гадоў забясьпечваў бальшавікоў мільёнамі залатых дойчмарак. Усё дзеля дэстабілізацыі Расеі шляхам бальшавіцкай рэвалюцыі і вывядзеньня такім чынам Расеі з антыгерманскай кааліцыі і Першай сусьветнай вайны. У немцаў усё атрымалася, нягледзячы на тое, што бальшавікі ў 1917 г. не прадстаўлялі сабой значнай палітычнай сілы. У Петраградзе, Маскве і іншых правінцыях імперыі эсэры, нацыяналісты, дэмакратычныя партыі буржуазіі і нават меншавікі цалкам валодалі тады сітуацыяй. Але шалёныя нямецкія грошы і шалёная хлусьня („мір народам”, „зямлю сялянам”, „фабрыкі рабочым”) дазволілі бальшавікам выканаць бэрлінскі праект па дэстабілізацыі расейскай супэрдзяржавы і праз хаос і анархію захапіць уладу.

Немцы, аднак, стараліся дарэмна і ў хуткім часе згубілі свае ўклады ў новы расейскі рэжым, бо эўрапейскія народы ўжо ўвосень 1918 г. разграмілі нямецкія войскі, у Нямеччыне пачалася рэвалюцыя. Успомнім, што ж было другім актам „вечнай дружбы па восі Бэрлін-Масква”. Ад разгромленай Нямеччыны (краіны-агрэсара) адварнулася ўся Заходняя Эўропа. Хто выратаваў немцаў з міжнароднай ізаляцыі? — савецкая Расея. Ужо ў 1922 г. ў Рапала Масква заключыла зь немцамі пакет пагадненьняў па

„шчыльнаму супрацоўніцтву”. Акрамя гаспадарчай салідарнасьці Масква (паводле сакрэтных пратаколаў рапальскай дамовы) забясьпечыла вывучку нямецкіх войскаў, афіцэрскага корпусу і распрацоўку новых нямецкіх узбраеньняў у расейскіх акадэміях і на палігонах. Артылерысты, танкісты, авіятары, штабісты, а пры Гітлеры і гестапаўцы-эсэсаўцы вучыліся ваеннаму і тэрарыстычнаму майстэрству ў „лучшых друзей”, бо ўсё гэта было забаронена ўмовамі Вэрсальскага міру 1919 года. Найвышэйшым дасягненьнем нямецка-маскоўскай дружбы „навекі” было заключэньне пакту Молатава-Рыбэнтропа, які падзяліў Эўропу на сфэры ўплываў і разьвязаў рукі нямецкім агрэсарам (зноў да публічнага тэксту дамовы дадаваліся сакрэтныя пратаколы — самая важная частка „дружбы”). Праз колькі дзён — 1 верасьня 1939 г. — Гітлер распачаў Другую сусьветную вайну. „Вечная дружба” у чарговы раз давяла да жудаснай вайны ва ўсім сьвеце.

***

28 красавіка 2006 г. Аўстрыйская газэта „Kurier” робіць рэпартаж з сібірскага Томска, дзе сустрэліся Пуцін і нямецкая канцлерка Мэркель. Немцы падпісалі з Масквой гарантыі на пастаўку штогод у Нямеччыну па 600 мільярдаў кубоў газу. „Наша эканамічнае супрацоўніцтва стала яшчэ больш шчыльным”. — выказалася Мэркель. Улады апраунулі ў фальклёрныя касцюмы мясцовых томскіх немцаў, якія сьпявалі для канцлеркі. Яна тлумачылася перад імі на прыстойнай школьнай расейшчыне. Столькі міністраў і дырэктараў яшчэ ніколі не прыязджалі ў Расею адной камандай, як заўважылі аўстрыякі.

***

Зноў „шчыльныя адносінны”, зноў „навекі”. Пра гэта трыюмфальна паведамлілі расейскія СМІ і значна больш стрымана нямецкія СМІ. Многія, аднак, заўважылі, што Мэркель хадзіла па заштатнаму Томску (месца ссылькі і катаргі яшчэ з 18 стагоддзя) зусім без энтузіязму. Разгубленая палітдама напружана ўсміхалася і не магла схаваць шоку ад убачанага. Беларусы бывалі ў гэтым абласным горадзе, бачылі гэтую тыповую карціну дзікай украіны Эўразіі: экзатычнага выгляду савецкія людзі (мала людзей), хрушчоўкі, разьбіты асфальт і г.д.

Мэркель з калегамі доўга-доўга ляцела туды на самалёце, аглядаючы бязьлюдныя прасторы тайгі-тайгі-тайгі. Можна падпісаць дамову на мільярды кубоў газу і нафты. Але ж нехта павінен здабываць гэтыя багацьці і перапраўляць іх за тысячы і тысячы кілямэтраў у цывілізаваную Эўропу праз сібірскія ледзяныя джунглі. Мэркель ведае, што людзей у Сібіры і ў цэлым у РФ дзеля гэтага няма (сьпітыя не надаюцца), што немцы працаваць туды не паедуць. Ведаюць пра гэта і ейныя міністры. Чаму ж яны так лёгка падпісваюць гаспадарчыя пагадненьні са здавалася б ненадзейным партнёрам. Чаму ўсе перамовы вяліся выключна за зачыненымі дзьвярыма і, акрэм траскучай газавай статыстыкі ды завярэньняў у „вечнай дружбе”, не паведамляецца, аб чым яшчэ два дні вяліся размовы паміж маскоўцамі і немцамі?

Блізкі час пакажа, што за сакрэтныя пратаколы ўвайшлі ў тэкст новага расейска-германскага пакту. Вядома, зь якім нахабствам Нямеччына зачыняе эўрапейскія межы для беларусаў — здольных работнікаў, творцаў, культурных турыстаў (нямецкі кансулят у Менску адказны за выдачу візаў у шэраг эўрапейскіх краінаў). Менавіта Бэрлін арганізоўвае эўрапейскую ізаляцыю нашага народу (менавіта народу, а не шкоўскага рэжыму). Паводле новых гаўляйтэраў, месца працаздольных беларусаў (мільёнаў нашых людзей) — у Сібіры, на справе забесьпячэньня функцыянаваньня нафтава-газавай маскоўска-бэрлінскай дружбы. Блізкі час пакажа, што за карт-блянш на акупацыю Беларусі выдалі германцы пуцінскай камандзе. Зноў на вачах усяго сьвету наш кантынэнт дзеляць паміж сабой маскоўскія германісты і бэрлінскія русісты. Трэба чакаць чарговай грашовай падтрымкі менскай псэўдаапазыцыі праз сучасных парвусаў дзеля забесьпячэньня дэзарыентацыі нашай змагарнай моладзі і аслабленьня беларускага нацыянальна-вызвольнага руху. Але няхай бы народы ўспомнілі 1917, 1922, 1939 і 1941 гады — усе папярэднія акты і пакты па восі Масква-Бэрлін і жудасныя вынікі „вечнай дружбы”.

* * *

28 красавіка 2006 г. Польская газета „Rzeczpospolita” публікуе артыкул пад тытулам „Пуцін ня любіць крытыкі”. Падпісаўшы з маскоўскім „другом” гаспадарчыя пагадненні, Мэркель раптам прызналася, што „Нямеччына вядзе стратэгічнае супрацоўніцтва з Расеяй”. Што гэта за стратэгія стала зразумела з маналёгу Пуціна. Раптам перад журналістамі і міністрамі ён рэзкім тонам пачаў даваць адлуп Захаду за тое, што расейцаў не пускаюць на эўрапейскія рынкі, называюць гэта „расейскай экспансіяй”. „Мы не дапусьцім, каб Эўразьвяз паводзіў сабе такім чынам. Мы можам зьмяніць напрамкі нашага экспарту энэрганосьбітаў з Захаду на Ўсход!..” — бадзёра выступаў Пуцін.

* * *

Цікава, што гэтыя філіпікі гучалі не на крамлёўскім актыве сярод сваіх, а ў прысутнасці вышэйшага кіраўніцтва адной з буйнейшых краінаў таго самага Эўразьвязу. Немка Мэркель, аднак, стаяла, маўчала і цярдліва слухала антызаходні пагрозлівы выступ крамлёўца. У прынцеце ў дыпламатычнай практыцы такога ня можа быць. Такія заявы кваліфікуюцца як дыпламатычная вайна і вядуць да непазьбежнага канфлікту. А тут — хоць бы што! Пагрозлівы маналёг скончыўся, і ўсе пайшлі на фуршэт.

На гэту загадку ёсьць два варыянты разгадкі. Альбо нямецкі эстэблішмэнт нападлісваў з Масквой самастойных пагадненняў і зьбіраецца „кушаць” сьбірскі газ, не зважаючы на агульную энэргетычную эўраблякаду, якой Крэмль палюхае Эўразьвяз. Або (што больш верагодна) Бэрлін папярэдне абмеркаваў усё ў Брусэлі і цяперашнія ягоньня паводзіны даўно ўзгодненыя з калегамі па Заходняй Эўропе. Абодва варыянты палітычна і маральна нягоднікія. Але найбольш нягоднікі, безумоўна, другі варыянт. Тайная дыпламатыя, сакрэтныя прадакі пагадненняў, фальшывыя маналёгі і дыялёгі лідэраў сталіся ўжо нормай для ўсіх заходніх кіраўнікоў. Яны ўжо ня лічаць неабходным паведамляць і тлумачыць сваю пазыцыю эўрапейскім народам. Нямеччына не прызнаецца, што выконвае эўразаказ на нафту і газ. Што гэта ёсьць палітыка „любым коштам”. Але якім коштам, на што, на якія саступкі расейскаму агрэсару пагадзіўся Запад вуснамі Мэркель? Што за „стратэгічнае супрацоўніцтва” мяркуе разьвіваць Бэрлін з Масквой? Пра гэта ня ведаюць эўрапейскія народы, пра гэта ня ведае насельніцтва маскоўскай імперыі, а таксама беларусы і ўкраінцы. Трэба як мага хутчэй раскрываць гэтыя антынародныя таямніцы і ратаваць ад драпежнікаў наш кантынэнт.

Валеры Буйвал

ПАДЗЕІ Ў ЛЕТУВЕ. СТУДЗЕНЬ 1991 Г.

Сяргей Навумчык

(Урывак з кнігі „Сем гадоў Адраджэньня. Фрагмэнты найноўшай гісторыі Беларусі (1988-1995)”, якая неўзабаве выйдзе ў Варшаве)

13 студзеня 1991 года па загаду Крамля савецкія ўзброеныя сілы і падразьдзяленьне КГБ штурмавалі тэлевізійны цэнтар у Вільні і тэлевежу. Былі забітыя чатырнаццаць чалавек; сярод мірных жыхароў, якія выйшлі абараняць Незалежнасьць Летувы, былі дзясяткі параненых.

У той жа дзень раніцай дэпутаты Апазыцыі БНФ прынялі Заяву з асуджэньнем гвалтоўных дзеяньняў Масквы. Пайшлі ў Авальную залю. У большасьці камуністычных дэпутатаў панаваў нейкі ўзрушаны настрой; некаторыя жартавалі. Я лавіў пераможныя погляды, у якіх чыталася: „Сёньня пакаралі іх — заўтра тое ж самае будзе і з вамі”. Па нашым патрабаванні дэпутатам усё ж давялося звярнуцца да тэмы падзеяў у Вільні. Мы прапанавалі Вярхоўнаму Савету выступіць з адмысловай заявай, аналягічнай нашай, але большасьць дэпутатаў адмовіліся. Выказваліся прапановы, перш чым пра нешта заяўляць, „вывучыць” сытуацыю ў Летуве (хаця сытуацыя была зразумелая — імперыя пачала развальвацца, і Масква імкнулася ўтрымаць рэспублікі сілай, не спыняючыся перад кравапраліцьцем).

Пачалі абмяркоўваць склад дэлегацыі; прагалаасавалі за прадстаўнікоў розных палітычных плыняў — у тым ліку Валянціна Голубева, Генадзя Карпенку, Сяргея Шабашова (дэпутат ад ветэранаў, былы першы сакратар Віцебскага абкаму), Аляксандра Лукашэнку, а ўзначаліў дэлегацыю Ніл Гілевіч.

Тым часам, у перапынку Пазыняк сабраў паседжаньне апазыцыі, і вырашылі накіраваць ўласную дэлегацыю ў складзе Барыса Гюнтара, Ігара Пырха і мяне. Я прапанаваў далучыцца да нас супрацоўніку „ЛіМа” Андрэю Ганчарову. З гаражу ВС нам далі „Волгу”, і мы паехалі ў Вільню.

Потым выявілася, што мы нашмат апырэдзілі афіцыйную дэлегацыю — у момант, калі мы набліжаліся да беларуска-летувіскае мяжы, ў Менску яшчэ вырашалі пытаньне з суправаджэньнем іх аўтамабіляў „мігалкамі” спецыяльнага міліцэйскага суправаджэньня. Верагодна, нехта хацеў, каб усё было „паводле прадакі”, у тым ліку і эскорт.

На мяжы нас спаткала дэпутатка Вярхоўнага Савета Летувы, і запыталася, куды паедзем — уладкоўваць ў гатэль ці да парлямэнту? Але сытуацыя небясьпечная: парлямэнт у любы момант можа быць аб’ектам штурму савецкімі войскамі. Мы адказалі, што, канешне, едзем у парлямэнт.

Аўтамабілі спыніліся за квартал ад будынку — далей праехаць было немагчыма, бо на плошчу выйшлі дзясяткі тысяч людзей. Яны спадзяваліся, што сваімі целама абароняць дэпутатаў, якія выступілі за незалежнасьць ад Масквы, што танкі па людзях не паедуць (але ўжо праехаліся каля тэлецэнтру). Па перымэтру завяршаўся мантаж бэтонных плітаў. На вуліцы былі вынесеныя дынамікі, ішла трансляцыя пасяджэньня Вярхоўнага Савета Літвы.

Праз факт калідоры нас прывялі ў залку паседжаньняў Вярхоўнага Савета. Здаецца, у гэты момант Ландзбэргіс зачытваў праект рашэньня аб утварэньні вышэйшай ўзнагароды Летувы і ўганараваньні ёй забітых савецкімі войскамі. Былі ў залі Мікалай Дземянчэй (накірваны туды Гарбачовым, хутка ён пакінуў залю) і старшыня ВС Армені Тэр-Петрасян. Нехта з летувіскіх дэпутатаў запытаўся, ці хацелі б мы выступіць. У мяне быў тэкст заявы Апазыцыі БНФ, да якой далучыліся і дзясяткі дэпутатаў „дэмклубу”.

З трыбуны летувіскага парлямэнту я зачытаў гэты тэкст і сказаў, што мне сорамна, што ня маю магчымасьці прачытаць афіцыйную заяву ВС Беларусі, паколькі большасьць у нашым Вярхоўным Саце складаюць камуністы, прыхільнікі савецкай імперыі. Але беларускі народ — салідарны з летувісамі.

Перадаў тэкст нашай заявы Ландзбэргісу, а потым сказаў, што мы, дэпутаты БНФ, у гэтую крытычную ноч, калі над парлямэнтам пагроза штурму, застаемся начаваць тут, у гэтых сыненах, і заклікаў далучыцца да нас дэпутатаў парлямэнтаў іншыя краіны. Гэтыя словы ўсе дэпутаты летувіскага парлямэнту сустрэлі стоячы аплядысмантамі.

У тую ноч у гутарках з абаронцамі парлямэнту я пераканаўся, што Маскве ня ўдасца насадзіць сваю ўладу летувіскаму народу, — людзі выказвалі рашучасьць памерці. І верагоднасьць іх гібелі была рэальнай.

Міністар аховы краю Аўдрус Буткявічус (фактычна, ён сумяшчаў функцыі і міністра абароны, і кіраўніка спэцслужбаў) вадзіў мяне па „баявых пазцыях” у будынку.

— Колькі вы здолееце пратрымацца? — запытаўся я міністра.

У адказ ён прамаўчаў.

Канешне, ні шматтысячны натоўп вакол будынку парлямэнту, ні бэтонная агароджа не маглі б быць перашкодай для дэсанту —

Сяргей Навумчык дэпутат Вярхоўнага Савета 12-га скліканьня ад БНФ.

(Фота на эміграцыі)

пазней савецкія генэралы пахваляліся, што пры жаданні, маглі б захапіць ўсіх дэпутатаў летувіскага парламэнту за 15 хвілінаў. Сапраўды, з тэхнічнага гледзішча, такая апэрацыя не ўяўляла асаблівых цяжкасцяў. Аднак вынікам такога штурму былі б шматлікія ахвяры сярод абаронцаў.

Было зразумела, што стрэльбы (як мне падалося, пачатку 20-га стагоддзя) — нішто супраць „калашніковых”, але іх уладальнікі ізноў казалі пра сваю готовасць памерці, але не здавацца. Аўтаматы я заўважыў толькі ў ахоўнікаў Ландзбэргіса. Дарэчы, пасля пасяджэння сесіі і прэсавай канфэрэнцыі, пакуль я размаўляў з абаронцамі парламанту, Барыс Гюнтар і Ігар Пырх сустрэліся з Ландзбэргісам у ягоным кабінце. Ён папрасіў дапамагчы Летуве зброяй. На тэрыторыі Беларусі зброі хапала — але дэпутаты Апазыцыі дапамагчы нічым не маглі, ды і кіраўніцтва БССР, калі б нават пажадала (што абсалютна было выключана) не магло гэтай зброяй распарадзіцца. Войскі падпарадкоўваліся Маскве (праз год Саўмін ужо незалежнай Беларусі адмовіць Летуве прадаць частку зброі з былых савецкіх сховішчаў, але падпіша кантракт з чэскай пасярэдніцкай фірмай на продаж зброі на 350 мільёнаў даляраў; хто быў канчатковым пакупніком той зброі — да гэтага часу невядома).

Афіцыйная дэлегацыя нашага Вярхоўнага Савету сустрэлася з некаторымі кіраўнікамі неканстытуцыйнага, утворанага Масквой „камітэту” нацыянальнага выратвання. Мы наведаль палац, дзе адбывалася разьвітаньне з ахвярамі савецкай агрэсіі, прайшлі каля трунаў. Потым адбывалася пахаваньне. Члены афіцыйнай дэлегацыі былі запрошаныя ў касцёл, мы ж з Гюнтарам і Пырхам засталіся на вуліцах, куды выйшла, здавалася, уся Летува.

Пад час сустрэчы з нашымі калегамі з афіцыйнай дэлегацыі я адчуў нейкае насыцярожанае да сябе стаўленьне з боку Ніла Гілевіча, ды, бадай, і іншых дэпутатаў — за выключэннем Валянціна Голубева. Праўда, з Лукашэнкам у мяне ніколі не было прыязных адносін, з некаторымі іншымі мы часам дэбатавалі на сесіях, і я не надаў гэтаму асаблівай увагі. Зрэшты, тое, што мы ўсе пабачылі ў Вільні, зусім не спрыяла добраму настрою, і спахмурнеласць калег мне здалася цалкам псыхалогічна матываванай.

Але па вяртанні ў Менск, пад час абмеркавання падзеяў у Летуве на сесіі, прычына непрыязні раскрылася. Ніл Гілевіч у сваім выступе (ён рабіў асноўную справаздачу) сказаў, што калі члены афіцыйнай дэлегацыі прыехалі ў Вільню і пачалі ўладкоўвацца ў гатэль, дык першае, што пачулі ў фае — трансляцыю пасяджэння летувіскага парламанту. Трансляцыю сапраўды слухала ўся Летува. І яраз выступаў дэпутат Навумчык, і тое, што ён казаў, на жаль, ня лепшым чынам характарызавала Вярхоўны Савет Беларусі. Маўляў, нельга выносіць сьмецьце з хаты. Выглядае, што пачуў Гілевіч яраз той фрагмэнт майго выступу, дзе я казаў пра камуністычную, прамаскоўскую большасць дэпутатаў. Але я ж быў назваў рэчы сваімі імёнамі.

Гэтая рэмарка Гілевіча (а сесія перадавалася ў непасрэднай радыётрансляцыі на ўсю Беларусь) зьявілася ўдарам у сьпіну. Гілевіч быў вядомым паэтам, ён успрымаўся ў грамадстве як прыхільнік адраджэння нацыянальнай культуры, і такі дэмарш супраць дэпутата апазыцыі БНФ быў імгненна скарыстаны нашымі апанэнтамі — камуніст і зацяты прыхільнік захавання СССР дэпутат Самошчаў звявіў, што «депутат Гилевич очень здорово выступил».

Мяркую, тут варта спыніцца на ацэнцы асобы Ніла Гілевіча ў палітычным кантэксце. Інакш можа быць незразумела, як апынуўся ён ў сьпісе тых, чыёй адстаўкі мы патрабавалі ў жніўні 1991 года; а замоўчваць факт таго прыныповага патрабавання нельга.

Ніколі ў мяне не выклікалі сумневу адданасьць Ніла Сымонавіча нацыянальнай ідэі, ягоная шчырасць у адстойваньні правоў беларускай мовы. З аднаго боку, на пасады старшыні Камісіі ВС па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны. Але нехта трапна вызначыў палітычнае рэнамэ Гілевіча як „сувэрэн-камуніс-

та”. І гэтыя сымпаты да камуністычнай ідэалёгіі, а таксама звычайка аглядацца на начальства, часам ставілі яго ў сумнеўныя сытуацыі на працягу ўсёй ягонай палітычнай кар’еры.

Вось урывак з інтэрв’ю першага сакратара Саюза пісьменьнікаў БССР Ніла Гілевіча карэспандэнту БЕЛТА:

„Частка моладзі учапілася за гэтак званую „нацыянальную сымволіку. Але задамося пытаннем: што дасьць перабудове „Пагоня”?. Наўрад ці хто будзе пярэчыць супраць выкарыстаньня гэрба Вялікага Княства Літоўскага ў мастацкіх творах на тэмы гісторыі. Але ж найактыўнейшае разьвіцьцё беларускай эканомікі, навукі, сапраўдны росквіт культуры, якія прыйшліся на дваццатыя гады, калі яшчэ не адчуваліся дэфармацыі сацыялістычнага курсу, — ішлі пад гэрбам БССР, пад сьцягам БССР! Так што ж пярэчыць ажыццяўляць ідэі перабудовы пад гэтым гэрбам, пад гэтым сьцягам? Нічога. Іншы падыход — альбо наіўнасьць, альбо нешта яшчэ горшае, што адкрыта шкодзіць справе перабудовы” (газэта „Советская Белоруссия”, 4 лістапада 1988 год).

Тады ж, у канцы 80-ых, зьяўляліся ягоныя вершы, у якіх чыталіся зьдэлівыя закіды ў бок лідэраў новаўтворанага Народнага Фронту.

Да прыкладу: „Пышна фразы кудзеляцца. Пылу-дыму — слупы. Штосьці хітрае дзеецца... Ды народ не сьляпы. Хто вы — левыя-бравыя? Што гуртуе вас? Боль? Хто вы — гнёўныя правыя? Дзе ваш чэсны мазоль? Разьятрэўшы ў амбіцыях, Вы за што змагары? Крык аб розных пазыцыях — Гэта ўсё да пары. Люта будучы прагнымі Да жыцьцёвых украс, Вы аднолькава з правымі Асядлаеце нас. Слоў адкінеце магію — Для чаго яна там, Дзе зьяднаюцца ў мафію Злодзей, цынік і хам?” („Звезда”, 16 лістапада 1989 г.). „

„Правымі” тады называлі прыхільнікаў камуністычнай сістэмы, намэнклятуру, „левымі” — дэмакратаў, якія ў Беларусі ўвасабляў найперш БНФ. Намёк на адсутнасьць працоўнага „мазалья” ў намэнклятуры быў зразумелы — тады шмат казалі пра прывілеі чынавенства. А вось сумненьне ў тым, што „левых” турбуе боль народа, цалкам клаліся ў рэчышча афіцыйнай камуністычнай прапаганды, якая сьцьвярджала, што лідары БНФ нібыта імкнуцца скарыстаць і Курапаты, і Чарнобыль ва ўласных інтарэсах, каб „дарвацца да ўлады” (паводле камуністычнай тэорыі і практыкі, уладу толькі і можна было выкарыстоўваць ва ўласных мэкантыльных інтарэсах). Такім чынам, аўтар ставіў знак роўнасьці паміж камуністамі і Народным Фронтам.

Парадаксальным чынам, праз некалькі гадоў гэтыя тэзы — пра мафію, што нібыта аб’ядноўвае левых і правых, і што і левым, і правым у аднолькавай ступені нельга давяраць, — скарыстае Лукашэнка. У сваім „антыкарупцыйным” дакладзе ён па-хамску заявіць, што „возле кормушки правые и левые хрюкают одинаково”, а дэструктыўны, разбуральны для ідэі грамадзянскай супольнасьці лёзунг „Я не с левыми, я не с правыми, я — с народом!» (гэта клясычны папулізм) будзе галоўным слоганам ягонай прэзыдэнцкай выбарчай кампаніі.

Ва усялякім разе нічога падобнага не магчыма было ўявіць з-пад пяра Рыгора Барадуліна альбо Генадзя Бураўкіна (які нават быў членам ЦК КПБ).

Ды што казаць: Барадулін, як і Быкаў, адразу і катэгарычна падтрымалі Народны Фронт. Гілевіч — не. Пасьля ўтварэньня Аргкамітэту БНФ (куды яго прапаноўвалі ўключыць) ён імкнуўся „раіцца” ў ЦК КПБ. Пазней, на сесіях Гілевіч вельмі рэдка калі публічна падтрымліваў БНФ, затое часта рабіў рэвэрансы ў бок пракамуністычнай большасьці. Нарэшце, у жніўні 1991 года апазыцыя БНФ была вымушаная патрабаваць адстаўкі Гілевіча з пасады старшыні камісіі і члена Прэзыдыюму ВС за „бязьдзейнасьць і безадказнасьць ў справе абароны Канстытуцыі і суверэнітэту” у час маскоўскага пракамуністычнага пучку.

Была, як падаецца, яшчэ адна прычына такіх паводзінаў — амбіцыйнасьць. Гэтая якасьць, абсалютна натуральная (і магчыма, неабходная) для творцы, у палітыцы часам перашкаджае. У Вярхоўным Савеце Ніл Сымонавіч паводзіў сабе як патрыцый. Было цікава назіраць, як ён павольна устае, як павольна і годна ідзе да

мікрафону, як павольна прамаўляе... Мне ён здаваўся забранзавелым (вызначэнне, якое ніяк не магу прыкласці да Быкава). Такая саноўная манера паводзінаў, напэўна, натуральная дзе-небудзь ў сэнаце — верхняй палатце парламанту, дзе толькі зацвярджаюць раней прынятыя ніжняй палатай рашэнні і рэдка калі дэбатуюць. Ды і тое — у краіне, дзе дэмакратыя даўно ўсталявалася. А ў нашых умовах трэба было „пабегаць” — прычым часам ў літаральным сэнсе пабегаць па залі: з адным нешта ўдакладніць, другога аб нечым папрасіць, у трэцяга — перахапіць ініцыятыву, сюды, туды, а яшчэ сабраць подпісы пад чарговай заявай, а яшчэ зьбегаць да ксэраксу — рэглямант патрабаваў памножыць праекты для кожнага дэпутата (апарату памочнікаў у Апазыцыі БНФ не было) — і ўсё гэта хутка, бо сьпікер Шушкевіч любіў „лавіць” дэпутатаў Апазыцыі на парушэнні працэдур; не пасьпееш — і сесія ідзе далей... Словам, даводзілася паводзіць сябе „несалідна”. Калісьці я пачуў ад Гілевіча вызначэнне нас, дэпутатаў БНФ, як „хлопчыкаў” — без сімпатыяў. А гэтыя „хлопчыкі” здзяйснялі тое, пра што Гілевіч пісаў у сваіх артыкулах ды вершах яшчэ ў 1960-ыя гады, нічога дзеля напісанага ня робячы ў палітыцы.

У 1993 годзе вялікай папулярнасцю сярод дэпутатаў-камуністаў карысталася надрукаваная ў „Звяздзе” вялікая паэма Ніла Гілевіча, у якой карыкатурна і вельмі зьездліва былі выведзены дэпутаты Апазыцыі БНФ і некаторыя прагрэсіўныя журналісты. Камуністы раздрукавалі паэму на ксэраксе, насілі па Авальнай залі, радаліся як Гілевіч „выдал бэнээфовцам по первое число”.

Нарэшце, Гілевіч заўсёды іграў „сола” і ніколі не выступаў у „камандзе”, а ў палітыцы, тым больш у парламанце гэта вельмі істотна. Няўзгоднены выступ можа перакрэсьліць усю працу і „праваліць” галасаванне. Зянон Пазыняк перакананы, што непрадуманы і нечаканы выступ Гілевіча ў верасні 1991 года пры прыняцці „Пагоні” і Бел-Чырвона-Белага сцяга як дзяржаўных сымвалаў, хаця і быў ў сваёй сутнасці на карысьць нацыянальнай сымволікі, але тактычна быў абсалютна залішнім, шкодным у пасажах і ледзь не сарваў станоўчы вынік галасавання. Сам Пазыняк, убачыўшы адмоўную рэакцыю рэтраградаў, якую выклікаў „сольны” выступ Гілевіча, тут жа свой выступ зняў (ужо каб не дражніць гусей сваёй асобай) і па ўзгадненні з Шушкевічам пабег тэлефанаваць прэзідэнту Акадэміі Навук Ул. Платонаву, каб ён імгненна прыехаў і выступіў (трэба было супакоіць раззлаваных камуністаў). Зь вялікімі цяжкасцямі і затратамі энергіі ўдалося паправіць становішча.

Падаецца, што і тая „літоўская” рэпліка Гілевіча ў мой бок мела не палітычную, а асабістую прычыну — нейкі „хлопчык” (мне сапраўды тады толькі-толькі споўнілася 29 гадоў) апырэдзіў кіраўніка афіцыйнай дэлегацыі, выступіў і выклікаў авацыі. Што ж — ня трэба было чакаць аўтамабіляў — „мігалак”, а па прыездзе ў Вільню варта было накіроўвацца не ў гатэль, а ў парламент; як гаворыцца, ня час для цырымоніяў. Дарэчы, на наступны дзень Ніл Сымонавіч таксама выступіў у Сэйме Летувы, і вельмі пранікнёна, праўда, без авацыі. Але ці той гэта быў момант, калі варта было зводзіць рахункі амбіцыяў? Выглядае, пазней Гілевіч гэта зразумеў, і выкрасліў словы пра мяне са зборніка публіцыстыкі, куды ўключыў свой выступ на сесіі.

Крыўда на мяне аказалася нагэтулькі моцнай, што праз чатыры гады, на раніцы пасля зьбіцця дэпутатаў БНФ у Авальнай залі, я быў адзіным з галадоўшчыкаў, якому Ніл Сымонавіч не падаў руку.

Ня глядзячы на ўсё гэта, лічу Ніла Гілевіча выдатным паэтам, нязломным прыхільнікам беларушчыны. Паўтараю, што шмат карыснага ён зрабіў на пасадзе старшыні Камісіі ВС па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны. Але з другога боку — палітычна ён хутчэй перашкаджаў Апазыцыі БНФ, чым спрыяў. Ва ўсялякім разе, асабіста для мяне ён застаецца прыкладам, як заігрываньне з камуністамі і асабістыя амбіцыі могуць прывесці да сумнеўных крокаў. І гэтымі крокамі (несьвядома ці наўмысна) Гілевіч паспрыяў аслабленню палітычнага авангарду беларускага

Адраджэння (вызначэнне Васіля Быкава) — Беларускага Народнага Фронту.

... Пасля абмеркавання падзеяў ў Летуве на сесіі ВС афіцыйная дэлегацыя падрыхтавала праект пастановы. Апазыцыя БНФ, як ўжо казалася вышэй, прыняла заяву яшчэ ў дзень трагедыі. Дэпутаты-камуністы прапанавалі свой варыянт, на што Пазыняк заўважыў: „тая група камуністаў, якая прадставіла праект заявы, няхай яна ад групы камуністаў гэтую заяву і прыме. Так як прыняла Апазыцыя ў той дзень, калі група камуністаў сьмяялася”.

Аднак Шушкевіч, які вёў паседжанне, даў магчымасць зачытаць праект заявы, падрыхтаваны камуністамі. Зачытваў яго дэпутат Самошчаў.

У прапанаваным камуністамі варыянце патрабавалася аднавіць на ўсёй тэрыторыі Летувы «дзеянне Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі Літоўскай ССР» — такім чынам, фактычна скасоўвалася б авешчаная раней незалежнасць Летуўскай Рэспублікі. Таксама казалася пра «палітычны экстрэмізм і бездаказнасць» якія абярнуліся «эскалацыйнай гвалту», «раскол народа сее страх і злобу, разьвязвае рукі палітычным авантурыстам» — пад носьбітамі экстрэмізму, бясспрэчна, меліся на ўвазе прыхільнікі незалежнасці Летувы.

Самошчаў У.В. «.. Мы обращаемся к Президенту страны для принятия всех необходимых мер, чтобы прекратить дальнейший рост насилия и возможного кровопролития не только в Прибалтике, но и в других регионах страны. Наш путь — демократия, реальный суверенитет всех народов страны в составе обновленного Союза СССР»

Ніл Гілевіч выказаўся за кампрамісны варыянт фармулёвак — «Я думаю, што гэта ня той дакумант, дзе павінны быць выпадкі нейкага экстрэмальнага парадку», «і з аднаго боку, і з другога». Пад „адным бокам” Гілевіч меў на ўвазе камуністаў і прыхільнікаў імперыі. Але пад „другім” — нас, дэпутатаў БНФ, прыхільнікаў Незалежнасці. Ніл Сымонавіч ужо ў вызначэнне «выпадкі» у тым ліку і да нас.

Чуць такое нам было ня ўпершыню, але прапанаваная Гілевічам „кампраміснасць”, на нашу думку, была непрымальнай у сытуацыі, дзе трэба было ясна і недвусэнсоўна выказацца ў абарону народа, які хацелі вярнуць у яро імперыі.

Пазыняк З.С. Паважаныя дэпутаты, ... тут гаворыцца пра трагедыю: „по случаю трагедии, приведшей к человеческим жертвам”, пра «погибших»... Трагедыя можа быць, калі цягнік з рэк зышоў. Таксама будуць чалавечыя ахвяры. Таму я настойваю усё ж такі запісаць: сям’ям не «погибших», а «сям’ям убитых».

Прапанова Пазыняка не прымаецца.

Мы запатрабавалі ўключыць патрабаванне недапушчальнасці ўвядзення ў Летуве прэзідэнцкага кіравання (мелася на ўвазе — кіравання Прэзідэнтам СССР, якое аўтаматычна б скасоўвала незалежнасць Летувы). Акрамя таго, лічылі неабходным паставіць патрабаванне аб адстаўцы прэзідэнта СССР Гарбачова і Міністра абароны маршала Язава, якія несьлі асабістую адказнасць за кроў у Летуве.

Пазыняк З.С. Паважаныя дэпутаты, пасля тбіліскіх падзеяў Зьезд народных дэпутатаў СССР прыняў рашэнне аб недапушчальнасці выкарыстання войскаў супраць мірнага насельніцтва. Такім чынам, прэзідэнт СССР парушыў гэтае рашэнне З’езда...

Навумчык С.І. І ўсё ж я пацвярджаю сваю прапанову пра недапушчальнасць увядзення ў Летуве прэзідэнцкай улады. Таму што гэта непазьбежна — вы пераканаецеся — прывядзе да новай крыві. І потым, пастаўце на галасаванне прапанову аб адстаўцы прэзідэнта Гарбачова і міністра Язава.

Старшынявуючы (С. Шушкевіч): Я хачу адразу ўдакладніць наступнае. Я не магу гэту прапанову паставіць на галасаванне, таму што мы зьвяртаемся да прэзідэнта з гэтай самай заявай і ў ёй будзем патрабаваць яго адстаўкі. Калі ласка, першы мікрафон.

Пазыняк З.С. Гэтага трэба было і чакаць, калі мы пакінулі слова „Прэзідэнт” у тэксьце. Цяпер яно выключаецца, і няма магчымасці выразіць вотум недаверу гэтаму чалавеку. Я настойваю тады на другіх прапановах, якія былі выказаныя. А менавіта: патрабаваць ад Вярхоўнага Савета і Прэзідэнта ў дадзеным выпадку спынення агрэсіі супраць прыбалтыйскіх рэспублік і вываду дэсантных войскаў з Летувы, Латвіі і Эстоніі.

За гэтую прапанову Пазыняка выказаліся толькі 68 дэпутатаў.

І ўсё ж, Вярхоўны Савет хаця і ў вельмі мяккіх фармулёўках, але асудзіў дзеянні Масквы ў былой савецкай рэспубліцы, якая абвясціла сябе незалежнай.

Праз некалькі дзён, 20 студзеня, кроў пралілася ўжо ў Рызе. Дэпутаты ад Апазыцыі БНФ і «дэмаклубу» прынялі заяву, у якой звярнуліся ў Раду Бяспекі ААН з просьбай разглядаць пытаньне аб пагрозе сувэрэнітэту і парушэнні права нацыяў на самавызначэнне ў Летуве і Латвіі, а таксама накіраваць у гэтыя краіны афіцыйных назіральнікаў ААН. Першым пад Зваротам стаіць імя Пазыняка, але, акрамя дэпутатаў Апазыцыі БНФ, яго падпісалі некалькі дзясяткаў чалавек — усяго 84 дэпутаты.

Некаторыя з гэтых дэпутатаў потым адмовяцца ад сваёй пазыцыі і падтрымаюць на прэзідэнцкіх выбарах Лукашэнку, які выступіць, фактычна, за скасаванне беларускай Незалежнасці. Сам Лукашэнка, які ў студзені 1991 года крытыкаваў праімперскі зварот дэпутатаў-камуністаў (аднак заўважу, што на карысьць Незалежнасці Беларусі ў Вярхоўным Савеце Лукашэнка не выступаў ніколі) — праз некалькі гадоў заявіць пра аднаўленне імперыі, верне камуністычныя сымвалы і накіруе бронетранспарцёры і ўзброеных вайскоўцаў на беларускіх патрыётаў.

Падзеі ў Летуве абярнуліся драмай для некаторых парламентарыяў, якія мелі ўстойлівы пракамуністычны імідж. Пасля расповяду членаў дэлегацыяў камуністы ўжо не сьмяяліся. Дэпутат ад вэтэранскай арганізацыі Мілаванаў, нечакана асудзіў дзеянні савецкіх войскаў у Летуве. Але за гэта ён быў падвергнуты цкаванню калег-вэтэранаў і ў хуткім часе памёр (уся Апазыцыя БНФ у поўным складзе прыйшла на яго пахаваньне). Былы першы сакратар Віцебскага абкама партыі Сяргей Шабашоў, пасля наведвання Вільні сказаў з трыбуны Вярхоўнага Савету, што ня варта прымушаць летувісаў заставацца ў Саюзе ССР, калі яны гэтага ня хочуць, і склаў дэпутацкія паўнамоцтвы.

Тыя студзенскія дні 91-ага, на маю думку, былі істотнымі ў справе ўсведамлення шмат якімі дэпутатамі той простаі ісціны, што Масква заўсёды абараняе інтарэсы імперыі, не спыняючыся перад праліццём крыві. І ня толькі ў далёкіх ад Беларусі месцах, у Аўганістане ці ў Тбілісі, але і тут, у Эўропе, у некалькіх дзясятках кілёмэтраў ад Менску. А значыць — пры патрэбе, пралье кроў і ў самой Беларусі.

Сяргей Навумчык

1997 — 2006 гг., г. Прага

ЧУЖАЯ ПАЛІТЫКА

У лютым і сакавіку 2006 г. частым „госьцем” Менску быў крамлёўскі „палітэхнолія” Глеб Паўлоўскі са сваёй „камандай”. Знешне не заўважана, каб ён, ці нехта зь яго каманды кансультаваў бы які-небудзь бок у „выбарчым” сцэнары рэжыму (як гэта ён рабіў у 2004 годзе на Украіне, дзе працаваў паліткансультантам Януковіча). Мэты яго наведванняў высвятляе „шэдэўр палітэхналогіі”, раскрыты Віталіем Івановам, які зьяўляецца адным з членаў яго каманды. У артыкуле „Между «революцией» и «самореволюцией» (глядзі: <http://www.antirev.ru/print.php?article=13>) ён, з цынзізмам выхаванца гэбоўскай канторы, выдае:

...„Кремлю необходим „свой” полноценный лидер оппозиции или пара лидеров, которых будут выводить на выдвижение в президенты, которых объявят „врагами” и „угрозой” при заранее определенной планке, за которую не должен перешагнуть их рейтинг. Т.е. такие будут обязаны стягивать на себя протестные силы, а затем и избирателей-протестников с тем, чтобы они не достались „революционерам”. Причем стягивать не в пределах пресловутых 3-5%, а 10-12%. Двое управляемых с 10-12% по определению лучше, чем пять-шесть неуправляемых с 3-5%.

Одному можно пообещать какой-нибудь госбанк или должность (а потом и не дать ничего, кто сказал, что с такими нужно настоящим золотом расплачиваться?), другого сориентировать, что мол все впереди

у тебя, а если ты сейчас „зарубишься”, то утопим с концами. Не уверен, что получится, но попробовать стоило бы. Все лучше, чем ждать когда они попробуют „Майдан” устроить. „Самореволюция” таким образом вытеснит „революцию”...

Хаця гэты „праект” агучаны быццам бы для Расеі, але ж нешта надта ён падобны на цяперашнюю „выбарчую” сытуацыю ў нашай краіне. Крэмль (разам з Г.Паўлоўскім), атрымаўшы паразу на выбарах 2004 году на Украіне, мяняе тактыку вядзеньня агрэсіўнай палітыкі ў суседніх краінах. Хто адсочваў працэсы зьяўленьня на палітычнай сцэне Мілінкевіча і Казуліна, у таго няма сумненняў, што дзеянні гэтых „гераічных змагароў” кантраляваныя і кіраваныя Масквой. Толькі праз адрозныя рычагі. Гэта і ёсьць тыя „пара лидеров, которых будут выводить на выдвижение в президенты, которых объявят „врагами” и „угрозой” при заранее определенной планке, за которую не должен перешагнуть их рейтинг”.

Вось і прыязджае госпадін Г. Повловскій с командой адсочваць, як працуе пабудаваная Масквой-Крамлём схема „самореволюціі”, што і дзе „падправіць”, якія ўнесці „карэктыроўкі.”

Сяргей Папкоў,

Намеснік Старшыні

Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ

15 сакавіка 2006 г.

ЯГО НЕ ПУСЬЦІЛІ, А ЁН ЗА „СОЮЗНОЕ ГОСУДАРСТВО”

Казулін пераймае мэтады лубянскага блазна Жырыноўскага. Сёньня прабіваўся ў Палац Рэспублікі на „вече” і нарваўся на бойку з аховай Лукашэнкі. Экзекуцый кіраваў вядомы ардэнаносец Паўлючэнка. Пры гэтым зьбівалі ўсіх астатніх разам з журналістамі. Паводзілі сябе як на вайне, нават стралялі з пісталета па машыне з карэспандэнтамі. Выглядае, што шкловец ўжо цалкам зышоў з тармазоў, яму здаецца, што ён „зашчипчае родзіну”. На „вече” ён глыбокадумна паведаміў:

(Лукашэнка:) „Я абараняю не сябе. Я ўжо наеўся гэтай улады. Для мяне вельмі важна паставіць моцную кропку ў гэтым жыцці, каб нікому, хто прыйдзе пасля мяне, не захацелася павярнуць назад краіну. Каб краіна ішла гэтай дарогай”.

Казуліна ў залю не пусьцілі, але тут жа на некаторых гэбоўскіх старонках у Сеціве (Шарамета і т. п.) зьявіўся ягоны даклад з крытыкай палітыкі Лукашэнкі. Скрытыкаваў ён і недахопы ў «інтэграцыі».

«Обращает на себя внимание и то, — піша Казулін,— что в планах на следующие 5 лет союзные договоренности с Россией почти не упоминаются. Это ещё одно доказательство того, что уже сегодня мы не можем выполнить взятые на себя обязательства и не планируем этого.»

Аказываецца Казулін будзе лепшым інтэгратарам, чым Лукашэнка. Ну дык хто ж такога геніуша ў залю пусьціць адбіраць хлеб у начальніка

Адам Мікша

2.03.2006 г.

КАЗУЛІН

Вечарам (21.03.06) на Цэнтральную плошчу прышоў спадар Казулін і прапанаваў зьняць намёты і ўсім разысьціся да 25 Сакавіка, а 25 Сакавіка зноў сабрацца. Зь ім, аднак, не пагадзіліся змагары на плошчы. Некаторыя абурыліся, бо зразумела, што прапанова правальная, каб „выпусьціць дух”. 25—га рэжым стане мурам, і ўвогуле, як гэта рабіць перапынак у пэрманэнтным змаганьні і расхалоджваць людзей?!

<Назіральнік>

ВОСЬ ЯНЫ Ў НАТУРАЛЬНЫМ ВЫГЛЯДЗЕ

Карэспандэнт радыё „Свабода” перадаў наступнае: „Патэнцыйныя кандыдаты на прэзыдэнта Беларусі Аляксандар Казулін і Аляксандар Мілінкевіч 6 лютага ўдзельнічалі ў круглым сталё, які прайшоў у сталіцы Расейскай Фэдэрацыі. Паўдня палітыкі і эксперты абедзвюх краінаў абмяркоўвалі тры асноўныя пытаньні: палітычныя аспекты расейска-беларускіх адносінаў, перспэктывы эканамічнага супрацоўніцтва і правы чалавека ў кантэксьце так званай саюзнай дзяржавы.”

Гэта значыць „у кантэксьце” таго антыканстытуцыйнага, антызаконнага структурнага ўтварэньня, зробленага ў 1999 годзе Ельцыным і Лукашэнкам для кантролю над беларускай палітыкай і падрыхтоўкай інкарпарацыі („інтэграцыі”) нашай краіны ў Расейскую Фэдэрацыю. Стварэньне структураў незаконнай „саюзнай дзяржавы” ёсьць галоўнае злачынства Лукашэнкі перад беларускім народам і кваліфікуецца як здрада народу і беларускай дзяржаве. Матэрыялы аб узбуджэньні справы па гэтым пытаньні ўжо некалькі гадоў знаходзяцца ў Вярхоўным Судзе Рэспублікі Беларусь.

„Абодва патэнцыйныя кандыдаты на найвышэйшую пасаду, — паведамляе карэспандэнт, — ў сваіх прамовах падкрэсьлілі, што ў выпадку перамогі на выбарах яны гатовыя да канструктыўнага супрацоўніцтва з расейскімі ўладамі”.

„А як бачаць цяперашнюю сытуацыю ў Беларусі расейскія палітолягі? — задае пытаньне журналіст. — Сяргей Маркаў, старшыня Нацыянальнай грамадзянскай рады ў міжнародных справах, упэўнены, што на падтрымку Крэмуля можа разьлічваць выключна прарасейска настроены палітык:

(Маркаў:) „У Маскве вельмі ўважліва сочаць за тым, хто мог бы быць альтэрнатывай Аляксандру Лукашэнку. Ў Маскве хацелі б, каб у Беларусі была больш рэальная палітычная барацьба паміж двума-трыма прарасейскімі палітыкамі”.

Вось яна, гэтая публічка, як на далоні, гэтыя новыя ганчарыкі, антураж для машыны фальсіфікацыі, фончык для „элегантнага” ашуканства, паехалі адчытвацца за грошыкі Масквы, за першы транш. А ім і кажуць: „Служы!” (Усё ж відаць.) І служыць радыя, і прыслужвацца „не тошно”. Якое ўжо там для іх народнае галасаваньне!

Адам Мікіша

ЗА НОВЫЯ ВЫБАРЫ! ЗА ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ!

Дарагія Беларусы! Дарагія землякі!

Гэта былі ня выбары, а нахабнае, у каторы раз, ашуканства народа.

Нельга дапускацца, каб нам плявалі ў твар. Нельга дазволіць, каб тапталі наш чалавечы гонар. Будучыня Беларусі наперадзе, а не ў калгаснай савецкай яме!

Наша будучыня вырастае цяпер, на Цэнтральнай плошчы Менска, дзе маладыя беларусы ахвяраваліся і стаяць за вольную Бацькаўшчыну, за справядлівасьць, за новыя выбары Беларускага Прэзыдэнта.

Часам перамога вызначаецца ня колькасьцю, а вытрымкай, дакладнасьцю і арганізаванасьцю. Менавіта гэтак у 1991 годзе нам, дэпутатам Апазыцыі БНФ, якія складалі няпоўных 10 адсоткаў у Вярхоўным Савеце, але дзейнічалі рашуча, удалося, пры падтрымцы людзей на плошчы, спыніць дзейнасьць КПСС у Беларусі і вярнуць незалежнасьць Бацькаўшчыны.

Зьвяртаюся да ўсіх беларускіх людзей, у каго б’ецца сэрца за нашу Айчыну. Падымайцеся! Падтрымаем нашу моладзь! Усе на плошчу! Хоціць паранойнага хамства! Хоціць афіцыйнага публічнага абзываньня людзей „дэбіламі”, „падонкамі”, „адмарозкамі”! Хоціць таптаньня нашай мовы, нашага сьвятога Сьцяга, нашага Францыска Скарыны ў гразь! Не павінны прымітыўныя групы грамадства кіраваць культурнай нацыяй.

Падымайцеся! Зьвяртаюся да ўсіх сяброў адзінага Беларускага Народнага Фронту — на плошчу! Трэба згуртавацца ўсім, настае час; толькі разам адваіма будучыню і свабоду. Рашаючае слова павінен сказаць салідарны народ. Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ падтрымлівае моладзь на плошчы і разам выходзіць на менскі брук.

Няхай лунае над намі „Магутны Божа”! Мусяць быць новыя выбары. Павінен быць беларускі прэзыдэнт. Была і будзе вольная Беларусь!

Зянон ПАЗЬНЯК

21 сакавіка 2006 г.

25 САКАВІКА ЛЮДЗІ ВЫЙШЛІ НА ВУЛІЦЫ МЕНСКА ЗМАГАЦА З АНТЫБЕЛАРУСКІМ РЭЖЫМАМ

25 сакавіка на Дзень Волі з усіх канцоў краіны прыехалі людзі, каб падтрымаць жыхароў Менску ў змагарнай акцыі супраць незаконнага антыбеларускага рэжыму. К 12 гадзінам на плошчы і прылягаючых частках праспэкту Незалежнасьці ўжо было каля 15 тысячаў чалавек (па розных ацэнках ад 10 да 20 тысячаў). Спэцназу і міліцыі ўдалося частку людзей выціснуць у падземныя пераходы і ў бок плошчы Свабоды, прымяняючы грубую сілу і спэсродкі. Але на плошчы Кастуся Каліноўскага (такую назву плошчы Кастрычніцкай надала мужная змагарная моладзь „вольнага гораду” 22 сакавіка) прабілася і накіпілася вялікая колькасьць удзельнікаў акцыі. Тут на плошчы Кастуся Каліноўскага, на месцы „вольнага гораду”, удзельнікі дэманстрацыі плянавалі замацавацца і аднавіць змагарную вызвольную акцыю. Была магчымасьць тут на плошчы замацавацца і распачаць мітынг.

Аднак у 13 гадзінаў спадары Мілінкевіч і Казулін заклікалі ўдзельнікаў акцыі ісці ў сквер да помніка Янкі Купалы і павялі іх за сабой. У вялікай часткі людзей яшчэ заставаўся давер да гэтых асобаў і яны пайшлі за „павадырамі”. Мітынг ля помніка Янкі Купалы вялі памочнікі Казуліна і Мілінкевіча. Мікрафонам распараджаўся В. Вячорка. Распарадчык мікрафону і галоўныя выступоўцы Мілінкевіч і Казулін задалі настрой мітынгу і фактычна пагасілі змагарны дух удзельнікаў акцыі. У выказваньнях асноўных выступоўцаў адмыслова не гучэла галоўная тэма 25 Сакавіка, тэма змаганьня з расейскай агрэсіяй, і тое, што рэжым Лукашэнкі ёсьць адростак фашыстоўскага-лубянскага расейскага імперскага дрэва.

Заклік Казуліна ісці да спэцтурмы на вул. Акрэсціна, відавочна, меў мэту адвесьці актыўных удзельнікаў акцыі далей ад цэнтру горада, ад плошчы Кастуся Каліноўскага. Мілінкевіч разам з Казуліным спачатку вывелі людзей з плошчы Кастуся Каліноўскага ў сквер Я. Купалы і пасьялы мітынгу Казулін павёў іх далей ад гэтай плошчы на пэрыферыю горада. Напад узброенай каманды палкоўніка Паўлючэнка на мірнае шэсьце ў накірунку вул. Акрэсціна, ахвяры гэтага нападу і кроў беларусаў кладзецца ў поўнай меры на лукашэнкаўскі фашыстоўскі рэжым і іх крамлёўска-лубянскіх ідэйных кансультантаў і спонсараў. Падзеі 25 сакавіка а таксама ўсёй „выбарчай” кампаніі патрабуюць пільнага аналізу і асэнсаваньня. Гэта патрэбна для выпрацоўкі далейшых шляхоў змаганьня за вызваленьне Беларусі ад фашыстоўскага акупанцкага рэжыму.

„Беларуская Салідарнасьць”

ЗВАРОТ ДА ПЛОШЧЫ

Мушу падаць голас, якога, разумею, пачуць не пасьпеюць.

Ня йдзіце ў сквер Купалы і нікуды на пэрыферыю, куды вас могуць паклікаць слабыя людзі выпускаць пару. Толькі на Цэнтральную Плошчу Каліноўскага! У гэтым сэнс. Паверце майму дасьведчаньню. Акружайце рэзыдэнцыю дыктатара сваёй прысутнасьцю. Дзейнічайце толькі на ягоным полі. Трэба аднавіць маладзёвыя намётавы лягер на Плошчы. Пастаўце дыктатара ў стан аблогі. Прабывайцеся! Нават калі сёння ня ўдасца прабіцца, гэта будзе лепш, чым збочыць. Будзьма ўпартымі. Праб'ёмся заўтра. Няхай адгароджваецца ад нас калючым дротам. Фашысцкая антыбеларуская дыктатура — зьявага нацыі. Яна мусіць быць ліквідаваная.

Новыя выбары — вольная Беларусь!

Зянон Пазыняк

14.00 менскага часу
25.03.2006.

НЯ МОЖНА ДАВЯРАЦЬ ПАДВОЙНЫМ І ПАДСТАЎНЫМ

Увечары 27 сакавіка міжнародны тэлеканал „Эўраньюс” штопаўгадзіны перадаваў кароткае інтэрвію з А. Мілінкевічам. „Адзіны дэмакрат” заявіў на расейскай мове: „Мы пробілі в гэтай стэне адверстыя, зрабілі трэціны. Но нас было шлішчом мало. Тэпер мы адходім і прекращаем штурм крэпосты, мы берём ёё в осаду...”

Вядома, якія „адверстыя” рабіў Мілінкевіч з сваёй камандай на працягу драматычных падзеяў 19-25 сакавіка. Ён заклікаў беларускую моладзь „разойтись по домам”. Мілінкевіч прыкладаў усе намаганьні, каб народныя пратэсты былі як мага хутчэй скончаныя, і пра іх усе як мага хутчэй забыліся. Калі патрыёты абсьвіствалі яго, „адзіны” ўжыў іншую тактыку. Увечары 19 сакавіка ён зьвёў тысячы патрыётаў з цэнтру Менску (з Кастрычніцкай плошчы) у бок, падалей ад палаца дыктатара — павёў людзей „ускладаць кветкі” на плошчы Перамогі. Той жа самы манэўр ён паўтарыў 25 сакавіка. Ён заклікаў людзей, якія ўжо былі блізкія да тактычнай перамогі (вяртаньня народу „Кастрычніцкай плошчы” — Плошчы Кастуся Каліноўскага), пакінуць адважаную ў рэжыму пазыцыю і адступіць, адкаціцца ў сквер Купалы,

дзе запісныя псэўдапазыцыянэры пачалі забаўляць людзей сваімі прамовамі. У выніку быў страчаны рэдкі шанец зноў паставіць намёты на Плошчы Кастуся Каліноўскага і працягнуць пэрманэнтную акцыю пратэсту.

Аднак імітатары на гэтым не спыніліся. Казулін павёў сотні людзей на край гораду на Акрэсьціна — пад дубіны спэцназу. Мілінкевіч змаўчаў, не спыніў людзей. А калі адбылася трагедыя, ён тут жа адразу асудзіў Казуліна. На наступны дзень, атрымаўшы „параду” (з Масквы), ён зноў пачаў называць Казуліна сваім калегам і замітусіўся.

А праз два дні — 27 сакавіка — Мілінкевіч ужо заяўляе міжнародным тэлеканалам, што „мы адходім...” Лубянскія палітэхнолягі ўпэўненыя, што ім удалося падавіць рэвалюцыйны ўздым беларускага народу, што вулкан народнага гневу патух. Цяпер падстаўны Мілінкевіч будзе зноў езьдзіць па бруслях і бэрлінах ды распавядаць, як „протестующих было мало і мы отложили всё лет на пять”.

Пара ўжо зразумець — намэнклятурны рэсурсьнік Мілінкевіч не прадстаўляе народную беларускую рэвалюцыю. Ён езьдзіў ня толькі па Эўразьвязу, але і да сваіх сапраўдных гаспадароў у Маскву, дзе атрымліваў парады адначасна на інспірацыю і на тармажэньне, (а потым і на выгасаньне) нашай рэвалюцыі. Але рэвалюцыя ўжо не пагасьне.

Мілінкевіч, так сама як і Казулін ня ёсьць сапраўдныя беларускія змагары. Яны фальшывыя, зробленыя не ў Беларусі. Неабходна адкрыта казаць пра гэта.

Янка Базыль

ХАПУН У КРАІНЕ ЧУЖОГА РЭЖЫМУ

(Мілаванава:) „Схадзілі мы з мужам у ГУМ... Падарунак для сястры выбралі. Да вучобы заставалася гадзіна, вырашылі прагуляцца да плошчы Перамогі. Ну і дагуляліся. Падышлі людзі ў цывільным. І яны ж нас адвезьлі на Акрэсьціна. І ўсё, прыпаялі артыкулы. Да гэтага я палітычнымі пытаньнямі не цікавілася.

(Насьця:) „Непасрэдна ў камэры я шмат даведлася пра палітыку, якой раней не цікавілася, бо вучуся на архітэктурным факультэце, па мастацкай спэцыяльнасьці... Разам з Насьцяй адбывала пакараньне яшчэ адна Насьця — Кавалёва. Як гаворыцца, села зусім ні за што: (Насьця:) „Дзяўчынка вучыцца на факультэце тэалёгіі і багаслоўя. Дэкан у іх — Філярэт. Датэрмінова прагаласавала, пры-

*Выступае Юры Беленькі.
7 красавіка ў цэнтры
Менска – на плошчы
Кастуся Каліноўскага
сабралася больш за 200
патрыётаў. Юнакі і
дзяўчаты высака ўзьнялі
нацыянальныя Бел-
Чырвона-Белыя Сьцягі,
разгарнулі транспаранты:
„Не – фашызму!”, „За
вольную Беларусь!”,
„Фальсіфікатар
– не прэзыдэнт”. Гэта быў
пратэст Кансэрватыўна
– Хрысьціянскай Партыі
– БНФ супраць фальшывай
інаўгурацыі Лукашэнкі.*

ехала на вучобу. Выйшла з мэтро. Яна з валізкай была, бо ў інтэрнат не паспявала, а ў валізцы — рэчы і ежа. У пераходзе да яе і падышлі. А потым трое сутак далі на судзе.

Зь яшчэ адной выпадковай ахвярай міліцэйскага хапуну — актывістам БРСМ, Насыця Мілаванава ехала на суд у адным аўтобусе. (Насыця:) „Хлопчык, якому далі сем сутак. Ён едзе ў аўтобусе, стукаецца аб шкло і кажа: „Актывіст БРСМ, ляўрэат лукашэнкаўскай прэміі... Ну што я тут раблю?!” І так ўсю дарогу трукаўся ілбом аб шкло...”

(Паводле радыё „Свабода”)

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

„Мабыць, найбольш страшны момант для мяне — гэта разгон нашай маленькай дзяржавы (палаткавага лягеру на плошчы Каліноўскага). Дзяржавы са сваёй адміністрацыяй, межамі, сваімі законам і духам братэрства. Наступныя дні нагадваюць калейдаскоп, але ж толькі зь цёмнымі фарбамі. Акрэсьціна. Суд. Жодзіна. Дагэтуль дзіўнымі ўзгадваюцца словы судзьдзі: „Выкрикивалі ли вы антиягосударственный лозунг „Жыве Беларусь!”?”

*(Словы беларускай дзяўчыны.
Паводле радыё „Свабода”)*

РАЗДУШЫМ ФАШЫСЦКУЮ ГАДЗІНУ

Як вядома, 25 сакавіка Мілінкевіч, Казулін і „прімкнуўшій к нім” Вячорка прыклалі намаганьні, каб адвесьці ад Кастрычніцкай плошчы з цен-

тру Менску на пэрыферыю дзсяткі тысячаў змагарных беларусаў. Людзі, не падманутыя падстаўнымі, разумелі, аднак, што выступаць за вызваленне палітычных вязняў, а таксама за вызваленне нашай краіны ад гэбзізму і прарасейскага рэжыму трэба было менавіта на плошчы ў цэнтры сталіцы, а не ў бессэнсоўных і туліковых паходах па ўскраінах. Аднак Казулін гукнуў сваё „Даёшь!”, а Мілінкевіч і Вячорка змаўчалі (хаця ў іх быў мікрафон) і не спынілі людзей. Хітруны, як заўсёды, чакалі, а што з усяго гэтага выйдзе ды як бы гэтым пакарыстацца. Што атрымалася — вядома. Калі пабілі людзей, Мілінкевіч тут жа назваў Казуліна „правакатарам”. Цяпер Мілінкевіча, нібы тую гутаперчавую ляльку, зноў цягаюць па замежжы, а товарыш Казулін сядзіць ў турме. Масква тузае сваімі марыянэткамі як хоча. Жорсткі і бессаромны спэтакль, між іншым. Колькі ўжо такіх „мудрацоў” прастакоў-беларусаў, што пагадзіліся гуляць з Масквой, яна кінула ў гразь, утаптала і нават знішчыла. (Карпенка, Чыгір, Марыніч, Домаш, Ганчарык, Ганчар і іншыя авантурысты — дзе яны цяпер?) А так жа верылі, так ездзілі ў тую Маскву. Але не зарастае сьцежка дурняў і дарога здрады. Ганебны лёс чакае і гэтых чарговых маскоўскіх сяброў і трусьлівых думачкі, што калі-небудзь удалася Маскву абдурць.

Цяпер выглядае, што кривавая апэрацыя рэжыму была запланаваная заранёў. Журналісты, якія паводле свайго прафэсійнага абавязку пайшлі разам з калёнай, некалькі разоў пачулі радыёперамовы паміж міліцэйскімі афіцэрамі. Тыя казалі пра неабходнасьць нападу на людзей на нейкім бязлюдным адкрытым месцы.

Карціны зьверстваў спэцназу, зьбіцьця жанчынаў, забойства і нанясення цяжкіх траўмаў мірным людзям — усё гэта моцна ўразіла беларускае грамадзтва. Дагэтуль невядомы лёс некалькіх ахвяраў фашыстоўскага нападу. Покрываю сакрэтнасьці („дзяржаўнай тайны”) рэжым спрабуе схаваць ад беларусаў і ад усяго сьвету жудасную праўду пра сваё злачынства.

Стала вядома, што зьверскай акцыяй непадалёк ад тэатру музкамэды камандваў сумнавядомы начальнік спэцназу Зьміцер Паўлючэнка (не так даўно ўзнагароджаны ордэнам РПЦ за „благіе деяньі” асабіста товарышчэм Філарэтам). А штабное кіраўніцтва нападам на беларусаў здзяйсняў Вік-

20 сакавіка 2006 г. Плошча імя Кастуся Каліноўскага (Цэнтральная) у Менску.

тар Лукашэнка, „помошчнік прэзідэнта по нацыянальнай безапаснасці”. (Кажуць што сыноч „почішце папы”). Такім чынам, вынішчэньне Беларусі і забойства беларусаў сталася ўжо справай „сямейнага падраду”. Назіраючы за чарговым „подзвігам” шклоўскага крон-прынца, беларусы ўсьведамляюць, што паступова фармуецца мясцовая калгасна-гэбоўская дынастыя (а дакладней — пачка).

Чыю праграму выконвалі асобы і структуры марыянэткавага рэжыму? Адказы на гэтыя пытаньні дае само жыццё. Увесь цывілізаваны сьвет суроа асудзіў злачынства рэжыму, таксама як раней назваў фальшывымі „выбары”, праведзеныя дыктатурай 19 сакавіка. Грамчэй за ўсіх крычала пра „дэмакратычны выбар беларускага народу” і пра „сакрушальную перамогу Лукашэнка” менавіта Масква. Лубянскі „папа Карла” нахваляваў свайго шклоўскага Бураціну.

Менавіта Масква пасля кравараліцтва 25 сакавіка выказала поўную падтрымку фашыстоўскай акцыі антыбеларускага рэжыму. У заяве міністэрства замежных спраў Расеі ад 29 сакавіка гаворыцца: „Для прадотварэньня супрацьпраўных дзеяў правоохраніцельныя органы прынялі меры по востановленню парадка, которыя прывелі к вынужденному задержанию некоторых участников этого несанкционированного шествия”. Пра забойчы дзеянні і жорсткае зьбіццё людзей спэцназам у маскоўскай заяве няма ані слова.

Адразу пасля псеўдавыбараў рэзка актывізавалася дзейнасьць Масквы па рэалізацыі каляніяльнай праграмы „союзного государства”. Крэмль-Лубянка сьпяшаюцца, баяцца згубіць час, лезуць напрамом, каб хутчэй заштурхнуць Беларусь у сваю крывававу жудасную імперыю. Маскоўцы бачаць, як усё больш людзей у Беларусі разумеюць каштоўнасьць дзяржаўнай незалежнасьці і недапушчальнасьць, гібельнасьць аб’яднаньня з расейскай імперыяй. Маскоўскі мафіёза П. Барадзін, генсек нелегітымнага „союза РФ і РБ”, зашумеў у СМІ пра актывізацыю „інтэграцыйных працэсаў”. У № 13 штотыднёвіка „Аргументы і факты” мафіійны генсек быў вельмі шчыры. Цытуем: „Запад ему (беларускаму народу) спокійнай жыццё не даст. Да і настроеніе беларусов я вижу. Для них союзное государство — это рабочие места”. Расейская імперыя рукамі сваіх наймітаў разбурыла беларускую эканоміку, штучна пераарыентавала на сабе нашу гаспадарку і гандль, раскідала сотні тысячаў беларускіх сям’яў, а цяпер заяўляе, што „рабочіе места” ёсьць у Падмаскоўі і Сібіры. І нават у гэтай крывадушнасьці Барадзін крывадушны двойчы. Навошта ж будаваць „союзное государство”, калі і без яго ўжо цяпер паўтара мільёны беларусаў вымушаны працаваць на рабскай працы ў Расеі?

Але цытуем Барадзіна далей: „Думаю вполне возможно в апреле-мае 2006 года провести референдум по Конституционному акту Союзного государства. А уже осенью его принять. Зимой — избрать общий парламент. Президента и вице-президента можно выбрать уже в 2007-2008 годах”. Вось як засьпяшаліся, як задрыгалі ножкамі, баяцца спазьніцца.

Што ж за „союз равноправный” прапануе нашаму народу Масква? Барадзін: „Создание нашего союза — первый шаг к востановлению всего постсоветского пространства. Только без всякой идеологии, на чисто экономической основе. У всех останутся гимны, гербы, «Мерседесы», приёмы, поцелуи... Но будут общая Конституция, валюта, общие границы, таможенное пространство и т.д.” Пад „і т.д.” беларусы павінны ясна зразумець, што будзе „общая армія” і „общая война на Кавказе”, „общіе братскіе могілы” для маладых менскіх, разанскіх, гомельскіх, архангельскіх і магілёўскіх хлопаў-жаўнераў. Страшная шчырасьць цыніка Барадзіна агаломшвае — Масква не хавае ад нас свайго пляну зьнішчэньня Беларусі. (Як не хавала, дарэчы, пляну стварэньня падстаўных прамаскоўскіх кандыдатаў на беларускіх выбарах, беларусы, маўляў, дурні, перад імі, як перад скацінай, можна гаварыць голасна — яны ўсяроўна нічога не разумеюць. Як важна ўсё-такі быць нацыяй і любіць сваё, каб разумець, што зь людзьмі робяць.) Масква навучылася ад гітлераў цынічнай прасталінейнасьці зваротаў да сваіх ахвяраў. Пэралічыўшы па парадку ўсе галоўныя інстытуты дзяржаўнай незалежнасьці, якія збіраецца зьліквідаваць Масква, Барадзін пакідае для шклоўскай лапцюжнай эліткі „прыёмы”, „поцелуі”, герб БССР з капустай і „гімн” пра „Мы, беларусы, з братняю Руссю...”

Прычым, маскоўскія імперыялісты гатовыя рабіць рэванш ўжо без усялякай ідэялёгіі — без свайго камунізму. Для іх галоўнае — захапіць, вярнуць сабе страчаныя тэрыторыі і масы работнікаў, каб яшчэ колькі часу ўтрымацца пры ўладзе, зьнішчаючы і свой расейскі, і астатнія паняволеныя народы. Барадзін працягвае: „Может быть, без Прибалтики, без Грузии. Казахстан, я думаю, войдёт в состав Союзного государства в ближайшее время. А потом войдёт и Евросоюз”. Пуцінскі вар’ят на поўным сур’ёзе разважае пра аднаўленьне савецкага саюзу ў былых межах. І нават з імпэтам Астапа Бэндэра ў Новых Васюках ён прадказвае далучэньне да маскоўскай імперыі ўсёй Заходняй Эўропы. Але першымі ў гэтым ідыёцкім праекце ўсё ж павінны быць беларусы. Намі, нашымі дзецьмі жудасная імперыя збіраецца ўгнаць атрутную глебу свайго навязьлівага пляну захопу сьвету.

Настаў час зразумець, што адбываецца ў нашай краіне, і хто вядзе нашу Беларусь да катастрофы. „Звычайны фашызм”, які мы ўбачылі ў дзеянні 25 сакавіка ў Менску — гэта расейскі фашызм. Фашызму беларускага няма і ня можа быць. Нашу краіну зьнішчаюць злачынцы з шклоўскай вертыкалі і прысьцёбнутай да яе псеўдапапыцы — усе яны служаць імперыялістычным інтарэсам фашыстоўскай Масквы.

Спыніць іх, не дапусьціць катастрофы можам толькі мы — беларусы, гаспадары гэтай зямлі. Яднайма пад сьвятым Бел-Чырвона-Белым Сьцягам у антыфашыстоўскай барацьбе супраць расейскай імперыі за Волю, Гонар і Незалежнасьць Беларусі. Ўставайма на барацьбу з гэбізмам. Раздушым фашысцкую гадзіну!

Юрка Марозаў

МОЙ ШЛЯХ ДА БЕЛАРУСІ

(Урывац з успамінаў. Да 10-годдзя БНФ)

Выбары. Папярэднія вынікі выбараў, як правіла, становяцца вядомымі ноччу, у дзень выбараў. Мы чакалі агульных вынікаў, бо ніхто не перажываў „за сябе”, усе хваляваліся за Фронт. У гэтую ноч да фронтаўскай „інфармацыі” дазваніцца было складана. І вось першыя звесткі: Пазыняка выбралі з першага туру галасаваньня! Але далей мы даведаліся, хто з фронтаўскіх кандыдатаў, адзін за другім, „не прайшоў” на другі тур, ці дакладней сказаць, каму не далі прайсьці: падліковыя камісіі ўсе былі „схопленыя” КПБ. Гэта быў першы, вельмі моцны ўдар. І ня ўсе яго здолелі вытрымаць...

Потым пачаліся бясконцыя новыя і новыя давыбары, але істотна павялічыць Апазыцыю БНФ у Вярхоўным Савеце не ўдалося.

Не прайшла ў Гарсавет і я. Выбары па маёй акрузе абвясцілі не адбыўшыся, бо ў галасаванні прыняло менш 50 адсоткаў выбаршчыкаў, хоць у выніку галасаваньня па маёй акрузе сярод пяці кандыдатаў перамога была за мной.

Праз два месяцы былі абвешчаныя дадатковыя выбары. Сябры прапанавалі мне паспрабаваць яшчэ раз, каб (калі ўжо ня выйграць), дык ня даць прайсьці намэнклятуры. Я пагадзілася. І пачаліся ізноў цяжкія дні працы ў дварах, на сходах, на мітынггах. Як заўсёды, са мной былі мае сябры-фронтаўцы. У дзень выбараў яны наладзілі сур’ёзны кантроль за галасаваньнем і падлікам галасоў на выбарчых участках. Мы (чалавек дзясць) чакалі вынікаў у мяне дома. Каля першай ночы вынікі сталі вядомыя. Я перамагла трох конкурэнтаў.

Мы абдымаліся, сьмяяліся, гаварылі, гаварылі. Кожны з маіх сяброў радваўся за маю перамогу, як за асабістую, бо ўспрымалі яе як перамогу Фронта. Разьвітваючыся з сябрамі, я запэўніла, што ўся мая дзейнасьць у Гарсавеце будзе ад імя Фронту і дзеля Беларусі.

* * *

Бясспрэчна, лёс Беларусі, яе будучыня вырашаліся ў Вярхоўным Савеце. І тут было вельмі важна, якая колькасьць ад агульнага складу дэпутатаў належыць прадстаўнікам Беларускага Народнага Фронта. На жаль, іх

у Вярхоўным Савеце 12-га склікання аказалася вельмі мала: Апазыцыя БНФ склала менш 10 адсоткаў. І не перастаеш здзіўляцца, як многа зроблена гэтымі людзьмі, як бліскуча яны перамагалі халуду страшнай таталітарнай сістэмы. Гэтыя людзі навечна ўвайшлі ў гісторыю нашай Бацькаўшчыны як героі-змагары за яе Свабоду. Іхнае жыццё гэтыя пяць год было падпарадкаванае змаганню. Яны не шкадавалі сілаў. Гэта было цалкам ахвярнае жыццё.

Раніца 12-га красавіка 1995 года ніколі не сагрэцца з маёй памяці. Тады, скарыстаўшы ўсе магчымасці

парляманцкай барацьбы, каб ратаваць Бацькаўшчыну, дэпутаты Апазыцыі БНФ ў Вярхоўным Савеце 12-га склікання пайшлі на надзвычай мужны ўчынак — аб'яўленне галадоўкі ў залі каля трыбуны парламанту ў знак пратэсту супраць грубага парушэння Канстытуцыі Лукашэнкам і пракамуністычным парламантам, падрыхтоўкі незаконнага рэфэрэндуму і здачы дзяржаўных інтарэсаў. Сваёй нечаканай галадоўкай яны паўплывалі на вынікі парламанцкага галасавання і перамаглі. Дэпутаты не прагаласавалі за антынацыянальныя пытанні рэфэрэндуму. Але ноччу Лукашэнка ўвёў у парламент войскі. Дэпутаты Фронту былі збытыя і вывезены з парламанту. Пытанні рэфэрэндуму пад пагрозай вайскавай сілы былі незаконна перагаласаваныя і перацвёрджаныя з парушэннем закону.

Пра гэта мала гаварыць „у агульных рысах”, гэта прадмет спецыяльнага даследавання. Мяркую, яно будзе зроблена нашымі гісторыкамі, палітыкамі, вучонымі, пісьменьнікамі. І вельмі важна, каб гэта адбылося хутчэй, пакуль ня сцерлася з памяці ніводная дэталёвая дзейнасць парламанцкай Апазыцыі Народнага Фронту ў Вярхоўным Савеце 12-га склікання, бо кожны іх дзень жыцця быў унікальным...

Так з восені 1990 года ўсё жыццё Рэспублікі, а значыць і дзейнасць мясцовых Саветаў, былі звязаныя з падзеямі ў Авальнай залі.

Менскі Гарсавет. Калі я прыйшла ў Менскі Гарсавет, аргкамітэт па падрыхтоўцы першай сесіі ўжо працаваў са складу абраных дэпутатаў з першага туру. Была ўжо ўтвораная і *Дэмакратычная плынь*, у якую ўвайшло чалавек сорок. Фронтаўцаў і „спачуваўшых” было, здаецца сямнаццаць. Астатнія тыя, хто ня быў з камуністамі, але і да нас яшчэ толькі „прыглядаўся”. Былі абраныя тры сустаршыні *Плыні*, вызначаныя кандыдаты ў старшыні камісіяў, за якіх мы мусілі змагацца на першай сесіі. Асаблівая спрэчка вялася па кандыдатуры старшыні Мінгарсавета ад Дэмакратычнай плыні, бо гэта была першая за 70 гадоў дыктатуры камуністаў магчымасць выбраць на такую пасаду некамуніста, чалавека дэмакратычных поглядаў.

На маю думку, гэта павінен быў стаць чалавек інтэлігентны, выхаваны, адукаваны, хто з гонарам пройдзе „медныя трубы” Мінгарсавета і за каго б было потым ня сорамна. Мне здавалася, што такім чалавекам сярод нас зьяўляецца Ігар Чарняўскі. Са мной пагаджаліся многія, кандыдатура была „праходная” („рэйтынгавае” галасаванне *Плыні* паказала, што Ігара Чарняўскага падтрымлівае большасць). Здавалася, Ігар возьме на сябе гэты цяжар „першага”, але я памылілася. Паразважаўшы, ён адмовіўся.

Тады спыніліся на кандыдатуры Анатоля Гурыновіча. Я ня бачыла ў гэтым чалавеку асобы, якая б адпавядала майму ўяўленню лідэра. Калі на сесіі абмяркоўвалі яго кандыдатуру на пасаду старшыні Гарсавета, камуністы задавалі яму такія пытанні, адказ на якія патрабаваў канкрэтнай фармулёўкі сваіх поглядаў у адносінах да незалежнасці Беларусі, адносі-

Галіна Пазыняк дэпутат Мінгарсавета ад БНФ. 1993 г.

наў з Расеі і інш. „А якое дачыненне вы маеце да БНФ?” — спытаў нехта. І Анатоль адказаў, што вылучаны ён не ад БНФ, а ад ТБМ (маўляў, ня блытайце). Мне гэта вельмі не спадабалася, бо ў асаблівых дачыненнях з сябрамі Народнага Фронту ён дэклараваў якраз адваротнае. Я галасавала супраць. Але гэтая кандыдатура прайшла.

Да першай сесіі ў нас быў падрыхтаваны сьпіс Прэзідыяума Мінгарсавета ад *Плыні*, за які мы мусілі змагацца далей.

Першая сесія Мінгарсавета паказала: большасць дэпутатаў у залі складае камуністычны блёк. Але расклад сілаў у нас атрымаўся іншы, чым ў Вярхоўным Савеце (дзе Апазыцыя БНФ склала 8 адсоткаў). Фанатычных камуністаў было менш палова. Да іх прымыкалі кіраўнікі прадпрыемстваў, дырэктары заводаў, школ, бальшыня настаўнікаў. Разам іх была палова ці трохі болей за палову. Але ж дзвух трацей у іх не было, і гэта давала нам магчымасць блякаваць адыёзныя рашэнні, уплываць на тых, хто спрабаваў самастойна думаць, а ня толькі слухаць загады начальства. Такі шанец давала патаемнае галасаванне праз бюлетэні, калі дэпутат сапраўды мог галасаваць незалежна ад „пільнага вока”. Акрамя таго у нас зьявіліся шансы ваяваць за палову сваіх прадстаўнікоў у Прэзідыюме. Надзеі і спадзяванні часам станавіліся радаснай упэўненасцю, што мы ўжо перамаглі...

Першая сесія доўжылася, здаецца, тры месяцы. Галасавалі, спрачаліся, стваралі „пагаднальныя” камісіі паміж „імі” і „намі”. Нарэшце дамовіліся: *Плынь* прадстаўляе на галасаванне 7 ці 8 чалавек (гэта палова). Такая ж колькасць будзе і ад камуністаў. Сьпіс Прэзідыума будзе зацвёрджаны толькі тады, калі пройдуць галасаванне ўсё „узгодненыя” кандыдатуры ад двух бакоў. Таму галасаваць кожны дэпутат павінен і за „сваіх”, і за „іхных”.

Гэтая барацьба для многіх з нас была ўпершыню, у чымсьці мы аказаліся даверлівымі і наіўнымі. (Пазней высветлілася, што сярод „нашых”, якіх прадстаўляла на галасаванні *Дэмплынь*, аказаліся і такія, хто потым галасаваў разам з камуністамі...)

Нарэшце (ў ліпені 1990 года) абралі Прэзідыум. Дэпутаты запісваліся ў дэпутацкія камісіі. Зразумела, дэпутат ня можа займацца ўсім адразу. Я прыглядалася, у якой камісіі праца будзе больш плённая, дзе створыцца дзейсная група дэпутатаў, і хадзіла на паседжанні чатырох пастаянных камісіяў: па адукацыі, па культуры, у Чарнобыльскую і па прывілеях, але потым вырашыла застацца ў першых дзвюх.

Сілаў было шмат, і жаданьня ўсюды пасьпець. Але я разумела, што трэба ствараць і ў Гарсавете сваю апазыцыю БНФ. Пытаньне: хто яе ўзначаліць. Здавалася натуральным, што гэта павінен стаць Анатоль Гурыновіч: у яго як у першага намесніка старшыні гарадзкой улады былі вялікія правы, быў свой кабінэт, дзе можна было збірацца, і галоўнае — інфармацыя па ўсіх галінах гарадзкога жыцця была перад ім адкрытая. Магчымасцяў было нямала. Думаю, каб Анатоль узяўся за гэтую неверагодна цяжкую, але ганаровую працу, многае магло б быць іначай.

Са згоды Анатоля, я ўзялася за арганізацыйную частку па фармаваньні фракцыі БНФ і прыхільнікаў (бо большасці ў нас, зразумела, не было). Адбылося нават некалькі паседжаньняў, але праходзілі яны нежак безініцыятыўна: не было пляна дзеянняў, не было і стратэга. У астатніх не было і вопыту працы ва ўмовах адноснай улады. Па многіх пытаньнях мы часамі былі занадта наіўнымі. Аказалася стварыць апазыцыю і разгарнуць яе канкрэтную працу ў Гарсавете — справа не такая простая і нам не пад сілу. Асноўная прычына — нестала лідэра.

Але жыццё ішло, падзеяў было шмат. І на кожную пасьпявала рэзаваць Апазыцыя БНФ у Вярхоўным Савеце. Мы ішлі ўслед, і за многія нашыя крокі мне ня сорамна і сёньня.

Калі ў жніўні 1991 года ў Маскве адбыўся путч, дэмакратычная частка Прэзідыума Гарсавета паспрабавала прыняць пэўную заяву з асуджэньнем перавароту — не атрымалася: камуністы „перацягнулі”. Тады мы паспрабавалі правесці экстранае паседжанне сесіі Гарсавета — кворуму не было. І мы абралі шлях, якім надалей прыйшлося карыстацца ўвесь час: прыняццём заявы дэпутацкага сходу. Для некаторых, магчыма, гэта падасца сёньня ня вельмі важным. Магчыма, але быць дэпутатам і маўчаць,

чакаць „большасці”, таксама не выпадала. Думаю, на любым узроўні, які даступны, трэба змагацца, а ня быць пасіўнымі назіральнікамі, калі героі нешта зрабляць. Што маглі, мы стараліся рабіць, хоць, зразумела, у дзяржаўным маштабе — вырашалі ня мы.

Пасьля бліскавай перамогі Апазыцыі БНФ у Вярхоўным Савецце па вяртанні незалежнасці Беларусі і па прыняцці Вярхоўным Саветам пад ціскам фронтаўскай Апазыцыі пастановаў „Аб часовым прыпыненні дзейнасці КПБ-КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР”, „Аб дэпартызацыі органаў дзяржаўнай улады і кіравання Беларускай ССР, дзяржаўных прадпрыемстваў, устаноў, арганізацыяў і маёмасці КПБ і ЛКСМБ”, Менгарсавет стварыў дэпутацкую камісію па кантролю за захаваннем і выкарыстаннем маёмасці КПБ-КПСС і ЛКСМБ. Галасаванне па складу дэпутацкай камісіі было „рэйтывавае”. У выніку большую палову камісіі склалі камуністы ці падпарадкаваныя камуністам. Улік жа гэтай маёмасці быў, зразумела, у выкананні, выпадковых людзей у якім не было. Таму далейшае размеркаванне маёмасці фактычна ішло па-за межамі нашага кантролю.

Адказнасць за захаванне ўзятай пад ахову маёмасці была ўскладзена на намеснікаў старшыні выканкама Ул. Ярмошына і Г.Нікіценку... А супрацоўніцаў абавязалі з Саветам Міністраў, якім кіраваў В.Кебіч. Карціна ясная. Вось бы дзе спатрэбілася цвёрдая рука намесніка старшыні Гарсавета, якой у „нашага” прадстаўніка А.Гурыновіча, на жаль, не было.

Важнымі рашэннямі гэтай сесіі яшчэ былі наступныя: а) даручэнне Камісіі па культуры, ахове і адраджэнні гісторыка-культурнай спадчыны ўнесці на зацьвярджэнне выканкама прапановы па перайменаванні вуліцаў, плошчаў і выкарыстанні помнікаў манументальнай прапаганды ў г.Менску; б) падтрымаць рашэнне Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб уключэнні ў парадак дня наступнай сесіі пытання „Аб назве, дзяржаўным гэрбе і дзяржаўным сьцягу Беларускай ССР”; в) падтрымаць пастанову Вярхоўнага Савета БССР „Аб забеспячэнні палітычнай і эканамічнай самастойнасці Беларускай БССР”.

Апазыцыя ў Вярхоўным Савецце дзейнічала аператыўна і паспяхова. Але, на вялікі жаль, пытанне аб новых выбарах (па ўсё той жа прычыне камуністычнай большасці) правесці не ўдалося: улада засталася старая. Але тое, чаго дасягнуць удалося, адкрывала пэўныя магчымасці і для нас, Гарсавета.

Адным з першых рашэнняў, якога пачала намагацца Камісія па культуры — гэта змена камуністычнай сымволікі ў Менску, перайменаванне вуліцаў і плошчаў сталіцы, перабудова галоўнай плошчы Менска, дзе стаіў чорны прывід Леніна.

Працавалі шчыра. За вельмі невялікі час былі падрыхтаваны і абгрунтаваны рашэнні аб вяртанні Беларускай сталіцы яго гістарычнай назвы *Менск*, аб сьцягу і гэрбе *Пагоня* на тэрыторыі Менска. Але рашэнні аб уключэнні пытання ў парадак дня сесіі прымаўся Прэзідыюмам (яго бальшынёй). Тут трэба было пераканаць: многія ў тая часы проста ня ведалі нічога пра *Бел-Чырвона-Белы сьцяг*, *гэrb Пагоня*. А камуністычныя газеты, радыё, тэлебачанне прыкладалі велізарныя намаганні, каб абліць гразі тое, што павінна было б стаць для беларусаў сьвятым.

Пасьля таго, як аргументы сяброў нашай камісіі не пераканалі Прэзідыюм, мы прапанавалі запрасіць на наступнае паседжанне аўтарытэтных гісторыкаў, якія б прафэсійна патлумачылі гістарычную сітуацыю. Так на першым такім паседжанні выступаў вядомы гісторык, прафэсар Міхась Ткачоў. Ён доўга расказваў сябрам Прэзідыюма (ня якім я прысутнічала як дэпутат, але без права голаса) гісторыю нашай Беларусі, адкуль, зь якіх часоў да нас дайшоў *Бел-Чырвона-Белы сьцяг*, *гэrb Пагоня*, потым доўга адказваў на пытанні і ... не пераканаў. Артадоксы ашчэрыліся „намертва”, былі і тыя, хто „сумняваўся”. Тады мы запрасілі вядомага гісторыка і геральдыста А. Цітова, які, здавалася, не пакінуў ніводнай кропкі над „і”. Але і гэта было бязвынікова: пераканаць некаторых камуністычных артадоксаў было немагчыма, яны цвёрда стаялі „супраць”. Акрамя таго, у іх быў адзін „галоўны”, на іх думку аргумент: Вярхоўны Савет не прыняў адпаведных рашэнняў па рэспубліцы, як жа, маўляў, мы можам прымаць такія рашэнні раней!

Але мы не здаваліся. Работа з дэпутатамі ішла актыўная, усё былі „на ўздыме”. Мы мелі магчымасць уключыць пытанне ў парадак дня праз галасаванне (здаецца, двума трэцімі) на сесіі.

І вось 5 верасня 1991 года на сваёй 5-й нечаргавай сесіі Менгарсавет прымае гістарычныя рашэнні аб выкарыстанні нацыянальнай сымволікі:

1. *Устанавіць, што ў горадзе Менску разам з дзяржаўнай сымволікай БССР выкарыстоўваецца беларуская нацыянальная сымволіка — Бел-Чырвона-Белы сьцяг і гэrb „Пагоня”.*

2. *Усталяваць разам з дзяржаўным сьцягам БССР нацыянальны Бел-Чырвона-Белы сьцяг над будынкам Менгарсавета і ў залі паседжаньняў сесіі Менгарсавета.*

Калі такое рашэнне пры галасаванні „прайшло”, мы не маглі ў гэта паверыць: яшчэ існавала БССР, над будынкам Вярхоўнага Савета вісеў сымвал рэспублікі СССР, а над будынкам насупраць, над гарадзкой уладай будзе лунаць наш нацыянальны сьцяг! Гэта і зараз, праз шмат гадоў, прымушае нас ганарыцца няхай сабе і не такой маштабнай, але перамогай. Цікава, што за некалькі дзён да прынятага рашэння аб узяцці нацыянальнага сьцяга над будынкам Гарсавета, наш сьцяг залунаў над ім. Знайшліся сьмелыя людзі, якія яго там павесілі. Правісеў наш сьцяг каля гадзіны, пакуль заўважылі. А вось 5 верасня, як толькі рашэнне было прынятае, мы ўжо павесілі яго законна і неадкладна: усё было падрыхтавана заранёў. Ніхто ня ведаў яшчэ пра прынятае рашэнне. Зноў пачаўся перапалох: зьняць! А не ўдалося!

Праз тыдзень гістарычнае рашэнне па сымволіцы прыняў Вярхоўны Савет: *Бел-Чырвона-Белы сьцяг* і гэrb *Пагоня* сталі дзяржаўнымі і залучалі па ўсім нашым краі.

5-га верасня 1991 года сесія Менгарсавета прыняла яшчэ адно важнае рашэнне:

1. Пацьвердзіць гэrb, нададзены гораду 12.01.1591г. у выніку атрымання Магдэбурскага права ў 1499г.

2. Зьвярнуцца ў Вярхоўны Савет БССР з прапановай адмяніць рашэнне 2-й сесіі Вярхоўнага Савета 1-га склікання ад 29 ліпеня 1939г., згодна зь якім горад Менск быў перайменаваны ў Мінск.

У выніку прынятага рашэння ў зале паседжаньняў Мінгарсавета неўзабаве была ўсталяваная выява гістарычнага гэрба Менска ўзору 1591 года.

6 верасня, зыходзячы з Дэкларацыі аб суверэнітэце, прынятай Вярхоўным Саветам, дэпутаты горада прынялі яшчэ адно важнае рашэнне. Камісіі па культуры было даручана „...на працягу верасня 1991г. распыць пытанне аб перайменаванні плошчы Леніна і Ленінскага праспекта”, што было паспяхова выканана: галоўная плошча сталіцы атрымала назой плошчы Незалежнасці, а яе галоўны праспект — імя слаўтага беларуса Францыска Скарыны.

Мінгарвыканкаму даручалася распрацаваць і да 1.03.1993г. ажыццявіць комплекс мерапрыемстваў па добраўпарадкаваньню галоўнай плошчы сталіцы, зыходзячы з наступнага:

— замяніць помнік Леніну на архітэктурна-мастацкую кампазіцыю, якая б сымвалізавала суверэнітэт і незалежнасць Беларусі, нацыянальнае адраджэнне народа.

Для распрацоўкі праекта вырашана было аб’явіць рэспубліканскі конкурс. Але завяршыць гэтую работу не ўдалося...

У красавіку 91-га ўся Беларусь была ахопленая страйкамі рабочых, якія пратэставалі супраць гвалтоўнага падвышэння цэнаў і нізкага ўзроўню жыцця. Гэта быў гістарычны момант і шанец, які мы, беларусы, тады, на жаль, не скарысталі.

Якраз у гэты час лідэры Народнага Фронту Зянон Пазыняк, Лявон Баршчэўскі і Мікалай Заблоцкі знаходзіліся ў Злучаных Штатах з важнай місіяй: прарыў інфармацыйнай блякады Беларусі, зацьвярджэнне яе суверэнітэту у міжнароднай палітыцы, прыцягненне ўвагі да малавядомай яшчэ ў свеце дзяржавы Беларусь. Справу яны рабілі важную і надзвычай паспяхова. Але як нехапала іх тады на Беларусь...

Галіна Пазыняк

1998 г., *Варшава*

РЭПРЭСІЎ МЕНСКУ СУПРАЦЬ СЯБРОЎ КАНСЭРВАТЫЎНА- ХРЫСЬЦІЯНСКАЙ ПАРТЫІ — БНФ

Антыбеларускі рэжым працягвае паляваньне на патрыётаў.

22 сакавіка непадалёк ад Цэнтральнай плошчы міліцыя затрымала Алега Боруна (з Салігорску), сябра Сойму Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ. У выніку парадыйнага судзілішча сп. Боруна прыгаварылі да 10 сутак адміністрацыйнага зьняволеньня.

Уначы на 24 сакавіка падчас разгрому спэцназам намётавага гарадка былі арыштаваны сябры Сойму Фронту і Партыі Дзьмітры Якаўцаў (з Гомлі), Уладзімер Раманцоў, а таксама сябры Партыі Алег Граблеўскі (з Воршы) і Леанід Мурэнка (з Навалукомля). А 12:00 сябры Партыі прышлі да муроў на Акрэсыціна, дзе сустрэлі сп. Уладзімера Юхо, які адбыў 5-дзённы арышт пасьля прысуду 20 сакавіка. Трошкі пазней з брамы Акрэсыціна выехалі некалькі аўтобусаў з арыштаванымі патрыётамі, якіх павезлі на судзілішча.

Нягледзячы на шалёныя рэпрэсіі шкоўскага прамаскоўскага рэжыму, беларусы працягваюць барацьбу за вызваленьне Айчыны.

Інфармацыйная камісія Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ

24 сакавіка 2006 г.

ЗЯНОН: ВЫБРАНЬЯ ВЕРШЫ

Вяртаюся дадому

Ну якая радасьць!
Паўгода ня быў:
Сабачка мяне сустракае.

(„Далёкая Беларусь”) 2002 г.

Юрацішкі

Вецер забег у вакно
І прынёс у пакой
Цьвіценьня пах далёкіх ліп.
Адтуль, з-за чыгункі,
Дзе канчаецца станцыя і склады.

(З цыклу „Далёкая Беларусь”) 2002 г.

* * *

Што мне нагадвае
Гэты апалы сакуры цьвет?
Ах, так! Месячнай ноччу
грачыха цьвіце.

2002 г., Нью-Ёрк

Бачу самотнага чалавека з катом

Усё, што ў яго ёсьць, —
Гэты ласкавы кот,
Якому нічога ня значыць
беднасьць людзкая.

2002 г., Вільня

Фотаапарат

І ты па сьвеце блукаеш,
Нязьменны сябра,
У кішэні маёй.

2002 г.

* * *

Жабрак папрасіў на Брадвэі.
„Нават у яго — вольная бацькаўшчына”, —
Падумаў я.

Дубы

Сфатаграфавай дубы ў жыцце.
Яшчэ ў юнацтве.
Так яны і засталіся
ў памяці маёй.

2002 г.

Пах дыму

Па-над вілёнскім
мокрым дахам
Дым засьцілаецца пад гзымсы.
Хтось старадаўні камінок
У дзень дажджлівы паліць.
І ажывае
ў душы
Беларусь.

2002 г.

Водар настурцы

Дожджык ноччу адшумеў.
Толькі выйшаў на ганак
чуць сьвет —
Тонкі водар настурцы
ў летняй цішы
Над срабрыстай расой стаіць.

1983 г.

У ханскім палацы заходжу ў пакой фантанаў

Толькі жорсткі,
чульлівы ўсход
Мог прыдумаць
сьлязы фантан.
Задуменна гляджу
на крывы ятаган,
Ручка зашмальцавана.

1992 г., Бахчысарай

Чужая вуліца

Не сьціхаецца шум. Нават ноччу.
Піларамы машын за чужым вакном,
Заглушае паўночны вецер.

2004 г.

Бадзячыя сабакі

Толькі й прыходзяць, каб іх пакармілі.
І адразу знікаюць бадзяцца.
Колькі я бачыў такіх сабак.

2004 г.

* * *

Толькі вольны чалавек
Жыць ня можа бяз Бацькаўшчыны.
Раб любіць месца,
Дзе задаволеныя
Яго патрэбы,
І плюе на сваю Зямлю.
Колькі разоў я назіраў гэта тут,
У краіне мігрантаў.

Сырая восень

Заблукаў я ў вёску праз лес.
Бульбоўнік на стагірах
Пад дожджыкам мокне.

(З цыклу „Далёкая Беларусь”) 2002 г.

Восень пад Трабамі

Бязьлюдзе. Дажджыць.
Цёткі на роварах
Гамоняць на ўсю дарогу.

(З цыклу „Далёкая Беларусь”) 2002 г.

Балтымор уздоўж чыгункі

Аблезлыя трушчобы,
сьмецьце, грязь,
Закопчаныя шыбы...
Як існуе,
Пра што тут марыць
Вольны чалавек?

2002 г.

Альтэрнатыва сьмяртэльнаму ворагу

Каму няма чаго выбіраць —
Таму проста.
Калі муза ці меч —
Лепей меч,
Калі хочам быць.

Далёка

Скрозь лісьце на двары
Мігціцца сонца бляск.
І ўсё чужое.

2003 г.

Грушка

О, не забыць мне
(Можа, я захварэў?),
Як грушка цвіла
Перад домам маім.
Кожны дзень не магу забыць.

(З цыклу „На чужыне”) 2003 г.

* * *

Месячнай ноччу
Пераходзіў я ў брод Гаўю
І жменю вады зачарпнуў
Разам з поўняй.
Люляецца срэбраны круг.

(З цыклу „Пятрыны”) 2003 г.

Рака Дэлавэр

Па старой праіндзейскай рацэ,
Між лясістых гор,
На фарбаваных лодках
Плывуць з рогатам бледнатварыя,
Кока-колу п'юць.

2003 г., Канэктыкут

* * *

Калі ў Варшаве за вакном
Шапочка дождж асенні,
Мне ўяўляецца тады
Над Браславам макрэль
І дранка шэрая, і дахі,
І хвалі возерам бягуць,
Змываюць мае сляды.

2003 г.

На берэзе акіяна гляджу ў бок Беларусі

Там зыходзіцца неба з вадой,
Набягаюць халодныя хвалі.
Дзе ты, мая найлепшая?
Не магу адарваці вачэй
Ад ружовай палоскі зары.

2003 г.

2002 год

Чым больш вершаў, тым больш уцякае палітыка. Разуменю, што трэба кідаць. Бо калі не змагацца, то як у няволі пісаць? Гэтак думаючы, я напісаў:

Каб прыглядзецца, трэба спыніцца.
А як спыніцца — зарастае шлях.
Што рабіць?
Ужо й ландышы адцвілі.

2002 г.

Далёкая любімая

Калі ляжыш над акіянам у самалёце і назіраеш згары мяжу дня і ночы, адчуваеш раптам відочна і востра (да мурашак на скуры), што жывеш на шары, у пустаце. Што ён цесны і бязвыходны. І

непрытульна робіцца душы, якая не разумее, навошта і чаму гэты шар існуе ў бязьмежным прасторы вечнасьці. І тады я напісаў:

Божа, злітуйся.
Мне жудасна над пустатой.
Апусьці мяне на цёплую маю зямлю,
Дзе расьце трава
І белыя воблакі ў Беларусі.
Мне нічога ў жыцьці ня трэба.

2002 г.

Карова

За саветамі „ўласць” дазваляла трымаць толькі адну карову. І зрабілася яна для беларусаў сьвятой. Гэтак думачы, я ўспомніў:

Мароз за сьцяною хлява
аж трашчыць.
Падсьцялю я табе саломкі.
Ахіну я цябе дзяружкай,
кароўка.
(З цыклу „Далёкая Беларусь”), 2002 г.

* * *

Ноч. Месяц над туманамі.
За Гаўёю пад лесам
Іржэ жарабец.
2004 г.

* * *

У жніўні цёмная ноч.
Далёка за кудрай
Дзікая качка крача.
2004 г.

* * *

Млын стаіць. Вада шуміць.
І Месяц над вадой.
І галасы ў памяці маёй.
І летняя ноч над галавой —
Айчына.
2004 г.

* * *

І трэба ж было мне
Пазнаць чужыну.
Але яшчэ цяжэй,
Калі яна ў Бацькаўшчыне.
2004 г.

Імгненне з жыцьця ліса

У сьвятле фар
Зь цемнаты ў цемнату,
як страля,
Прамільгнуў праз дарогу ліс.
Так і стаіць уваччу,
Калі ўспомню далёкі час.
1995 г., Менск

Зязюля

Няма больш шчыmlвай пары —
Куваньня зязюлі вясной —
Раз, два, тры...

1987 г.

Зямля

Наперадзе — зямля.
Я ўжо яе бачу.
Толькі б даплысьці.
Толькі б хапіла сілы.
Поўна акул.
Ад доўгага плаваньня мне зводзіць ногі.
І пальцы сталі, нібы вяроўкі.
Ці думаў я калі пераплысьць акіян?
О, Зямля, цёплая і цьвядра!
Як хараша на зямлі!
Я ніколі ня думаў пра яе цьвёрдасьць,
На якой так добра стаяць.
О, Зямля, люблю цябе.
Абцяжарыла цела маё
І, як губка, насыкла вадой.
Ужо рукі ня гнуцца мае.
І холад працяў.
Стукаець мае зубы.
Я ўвесь дрыжу.
Нават дыханьне маё дрыжыць ад холаду.
І сьліна цягучая, нібы кісэль.
Пльву.
О, бераг! Ці, можа, ты мроя?
Ужо бачу людзей на беразе.
Яны такія ўрачыстыя.
У капелюшах, у прыгожых касьцюмах.
Яны хараша ўсьміхаюцца.
Маладыя жанчыны ў белых сукенках
Махаюць рукамі, вітаюць мяне.
Пльву — і не дапляваю.
Засталося няшмат.
Я таплюся ў іх на вачах.
Я ўжо захліснуўся салёнай вадой
І ўраз аслабеў.
Йду на дно.
Мелізна.
Жоўты пясочак відаць.
Я дастаўся нагамі, адбіўся ад дна
І ўсплыў.
А людзі так блізка.
Ну вось жа — рукою падаць.
Ветліва ўсьміхаюцца мне прыгажуні і хлопцы.
Мне сілы няма да іх крыкнуць: ратуі!
Яны ж бачаць — я гіну.
Мо' баяцца яны намачыць гарнітуры
Ў прыгожыя сукні?
Я зноў захлынуўся.
І ўжо ледзь адпіхнуўся ад дна.
Трэці раз — не змагу.
Прыўкрасныя людзі глядзелі...
Усё.
І хлынула ўнутр у мяне вада.
І неба сьцімнела...
У апошні мамэнт я ўбачыў душой:

(Фота: Вера Б.)

Дзень Незалежнасці ў старым Менску.

Прыплыла з акіяна самотная хваля —
 Мо' з карабля,
 А мо' камень зваліўся зь нябёс —
 Узняла мяне высака ў гору
 І бразнуўся я на ўзьбярэжны граніт.
 Пацякла ў мяне з роту і кроў, і вада,
 Але быў я жывы
 Каля ног распрыўкраснае дамы,
 Што ўсміхалася ў даль акіяна.
 І тут я ўглядзеў,
 Што ня людзі зусім
 Жывапісным шнурочкам стаяць.
 Хтосьці з крамы (пэўна ж, бо жартаўнік)
 Манекены да мора прынёс.
 Мо' каб выветрыў вецер зь іх моль,
 Ці каб лепей тавар свой прадаць.
 Няўцямна ўзіраюся я ў муляжы
 І застыглыя іх усьмешкі.

2004 г., Нью-Джэрзі

***

Вецер падзьме,
 І зь вяршыні сасны
 Ападае на дол
 пералётны дождж.

1984 г.

Ці былі вы?

Ці прачыналіся вы калі-небудзь на золку
 У вясновым гаі,
 Дзе голасна птушкі пяюць?
 О, гэта рай!
 А ў траўні ці былі вы калі-небудзь

Над возерам і лазой,
 Дзе салоўка пяе
 І захмараны месяц сьвеціць?
 О, гэта дзіва!
 Ці былі вы у вішневай Беларусі,
 Дзе ў нябёсах Бог жыве
 І ночы салаўіныя,
 І шастакрылы Серафім,
 Як над палямі звон,
 Асьцерагае нас...

2002 г.

Душа

Бог ёсць любоў.
 А любоў ёсць злучэньне душ.

***

Сьвятло паэзіі — гэта тады,
 Калі трэба заглябіцца ў сваю душу
 І ўбачыць сьветласць.

***

Ёсць людзі,
 Што цікавяцца ўсім на сьвеце.
 Не цікавяцца толькі сваёй душой.

***

Што ёсць даражэйшае за жыцьцё?
 Найдаражэйшая ёсць свая душа.

***

Жыцьцё можна аддаць за другі свая.
 Але ні завошта ня можна аддаць душу,
 Акрамя любові.

2002 г.

„БЕЛАРУСЬ, БЕЛАРУСЬ...”

Чым я абавязаны Беларусі? Я абавязаны ёй тым, што да гэтага часу ня ўмею добра пісаць па-польску, што назаўсёды скрывіла мне вуха, што сваёй мэлёдыкай заглушыла тую пястоўскую, сандамерскую ці келецкую інтанацыю, якой я вучуся, вучуся і ніколі ўжо не навучуся. Я абавязаны ёй той настальгіяй, якая хапае мяне за рэшткі валасоў пасярод белага дня ў Варшаве, у Парыжы ці ў Манхэтэне. Я ўдзячны ёй за той хвалюючы неспакой, які мяне кудысьці гоніць, кудысьці гоніць, хоць стаю на месцы, гоніць кудысьці, куды я баюся дайсьці, але ўрэшце мушу дайсьці.

Беларусь, Беларусь. Чаму называешся Беларусыя, калі ня маеш у сабе белі, калі бельню твайёй ёсьць рыжыя асеннія іржышчы, калі бельню твайёй ёсьць сувоі шэрага палатна, распасцёртыя на сонцы, калі бельню твайёй ёсьць гарачы пот стомленых людзей. Ты павінна называцца Дабрарусь, ты павінна б была называцца Добрай Зямлёй Добрых Людзей.

Мае вочы поўныя Беларусі. Гляджу на Праванс і бачу пагоркі пад Ашмянамі. Гляджу на Дунай, а бачу Нёман, бачу затуманены лагодным смуткам другі бераг Нёмана. Гляджу на аўтастраду ў Лёс-Анжэесе і бачу санную дарогу пад Гудагаямі, чую шоргат крыгаў сьнегу, чую востры пах конскага поту, уяўляю чырвонае ваконца самотнай хаты пад вялікай гурбай сьнегу, адзінага і сапраўднага багацьця гэтай зямлі.

Па-якому я ў дзяцінстве размаўляў? Ці „па-простаму”, ці „па-гарадзкому”? Ці словаў, казак, песьняў больш чуў беларускіх, ці польскіх? Колькі разоў і калі пераходзіў я гэтую незаўважальную мяжу паміж беларускасьцю і польскасцю?

Ты ня ўрэзалася ў людзкую памяць, Беларусь. Ты не адбірала ад іншых свабоду, не рабавала чужой зямлі, не забівала людзей з-за суседзкай мяжы. Ты мела павагу да чужых і гасьцінны калач, мела для рабаўнікоў апошнюю карову і апошнюю скарынку жытняга хлеба са знакам крыжа, мела для няшчасных балеснае сэрца і беднае ня спешчанае жыцьцё для ахвяры. Таму мала хто цябе памятае.

Мне таксама пад канец вайны выратавалі жыцьцё ў беларускім доме. Простыя людзі, не маладыя і не старыя, звычайныя сяляне, счарнелыя ад цяжкай працы, магчыма, непісьменныя, калі казаць пра пісьменнасць і прафэсары, калі казаць пра веданьне псіхалёгіі і чалавечых лёсаў, гэтыя простыя людзі ўратавалі мне, васемнаццацігадоваму, жыцьцё, падарылі на дабро і зло гэтыя ўсе гады, якія я з цяжкасьцю пакідаў за сабой. Яны зьбераглі мяне, можа быць, толькі ад сьмерці, а можа — ад шматгадовага жывёльнага існаваньня, ад такога вырыянтну лёсу, пра які з жахам думаю ў бяссонныя ночы. І балесна шкадую, што не магу апісаць кароткага інцыдэнту, у якім яны былі чудатворцамі.

Калі ўспомню беларускае слова, калі павее вецер з паўночнага ўсходу, калі ўбачу палатняную кашулю з сьціплым узорам, калі пачую крык болю без скаргі, заўсёды застукіае мацней маё сэрца, заўсёды выплыве аднекуль ціхая туга, заўсёды падпілнуе раптоўны холад неакрэсленых папрокаў сумленьня, пачуцьця сораму і агульнай віны.

Беларусь, Беларусь, шэра-зялёная, зь велізарным небам над льяноў галавой, ты за добрая, за лагодная, за высакародная ёсьць для нашага часу.

Тадэвуш Канвіцкі

(Tadeusz Konwicki, Kalendarz i Klepsydra, — Warszawa, 1989, s.20-21)

(Пераклад з польскай: Зянон і Галіна Пазьняк)

ЧАРГОВАЯ АТАКА НА ЛІТАРАТУРУ

Рэжымная агентура распалавініла „Саюз беларускіх пісьменьнікаў”. Лукашысты стварылі свой прэрэжымны „саюз” з малавядомых і невядомых пісьменьнікаў, які ўзначаліў генэрал Чаргінец. Усё робяць па шаблону, які ўпершыню (у 1999 г.) выпрабавалі на БНФ. Тады пісьменьнікі падтрымалі „прагматыкаў-раскольнікаў”, якія былі нібыта за „абнаўленьне” Фронта. Цяпер, калі чарга дайшла і да

пісьменьнікаў, яны раптам таксама загаварылі пра „маральны выбар”. Дайшло? Сумняваюся. Проста ў 1125 раз наступілі на граблі.

Тамаш Ракса

„СУВЭРЭНІТЭТ ХАМА”

23 лістапада А. Лукашэнка выступаў перад расейскімі журналістамі. Беларусы, якія ня ведаюць ягонаю псіхікі зблізку, падумалі, што ў яго ізноў паталогічна расстроіўся розум. Вос што ён гаварыў: (Лукашэнка:) „Калі нацыяналісты на чале з Шушкевічам прыйшлі да ўлады — частку ўлады захапілі заканадаўча, бо Вярхоўны Савет усім кіраваў і ўрад прызначаў — яны, нацыяналісты, усё пад сябе падмялі. Тады расейцаў, расейскіх людзей на чамаданы былі пасадзілі цягам некалькіх сутак. Яны цяпер хочуць зноў вярнуцца да ўлады, і расейцам трэба памятаць, як яны сядзелі тут на чамаданах. Вось быў бы чуд, каб са сваёй фактычна краіны вам давялося б зьяжджаць.”

Тут няма ніводнага слова праўды, выдумка відавочная, прымітыўная і дурная. Але гэта якраз і ёсьць стыль паводзінаў. Дурнота і хлусьня настолькі нахабныя, што нармальны розум ня можа паверыць што чуе хлусьню, бо ня можа паверыць, што нехта гэтак можа ілгаць. Тут тыпова гёбэльсаўскі прыём, клясычны, сумесь як казаў адзін расейца, „лжеца, наглеца і подлеца”.

Нядаўна Лукашэнка сказаў, што да ягонага выбраньня на прэзыдэнта ва ўладзе ў Беларусі былі беларускія нацыяналісты і што „яны ўсё прапілі”.

Дакладна вызначыў тып мэнтальнасьці Лукашэнкі ягоны былы паплекнік (цяпер „расчараваўся”) былы кіраўнік прававога ўпраўленьня лукашэнкаўскай адміністрацыі Аляксандар Пласкавіцкі.

(Пласкавіцкі:) „Для Лукашэнкі нікога не існуе. Таму ён усіх абражаў і працягвае абражаць, уключна са сваімі самымі блізкімі саюзьнікамі. Гэта суверэннітэт хама, хамскі суверэннітэт. І яго стала яшчэ болей”.

Ганна Пашкоўская

НУ І „ТУНДРА”!

Такой цемры, гэткай тундры я не прыпомню ва ўладзе нават за камуністамі. Вяршыняй тулізму гэтага «чытацеля» вершаў Быкава і знаёмца Сапегі было канешне будаўніцтва Пэрпэтуум Мобіле ў 1997 годзе разам з Ваням Ціцянковым па «праекту» нейкага шызіка. Але сёньня на пэсуданародным «вече» ён узняўся яшчэ раз на ўзровень таго незабыўнага дасягненьня.

Гаворачы пра адукацыю, Лукашэнка загадаў зрабіць новыя падручнікі і вярнуць старыя савецкія праграмы. (Лукашэнка:) „Чаго мы саромеемся? Ну, мы жылі ў той краіне. І Скарына быў ня толькі беларус. Ён жыў і ў Піцеры. І тварыў там. Гэта наш Скарына. Чаму мы адмаўляемся, як Ленін казаў, ад гэтай вялікай спадчыны — Талстога, Някрасава, Ясеніна і таго ж Маякоўскага, Пушкіна і іншых? Чаго? Яны жылі ў нас, былі ў нас. Яны захоплены былі нашай прыродай, нашым народам. Яны тут стваралі, пісалі. Гэта ж гонар нашай краіны. І мы павінны вывучаць гэтыя творы”. (Нагадаем, што Скарына нарадзіўся ў 1490 годзе і памёр каля 1551. Расейскі горад Санкт-Пецярбург быў заснаваны рускім царом Пятром Першым у 1703 годзе, праз 150 гадоў пасля сьмерці Скарыны.) А Талстой з Ясеніным і г. д. ніколі «ў нас» не жылі не «стваралі», не захапляліся нашым народам etc. Вось што значыць, дзеткі, адлыньваць ад школы і ня слухаць настаўнікаў. Можна вырасыці лукашэнка.

Адам Мікша

(Паводле радыё „Свабода”, 2.03.2006.)

Тыповая практыка дыктатарскага рэжыму — прыкрыццё палітычных рэпрэсіяў „навадзеньнем адміністрацыйнага парадку на вытворчасці”. Ахвярай адміністрацыйнага (а на самой справе палітычнага) пераследу стаўся сп. Кастусь Кашэль, сябра Управы Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ.

Шэраг гадоў ён працаваў супрацоўнікам дзяржаўнага ўнітарнага прадпрыемства „Унікашмт БДУ” у Менску. Ягонае працоўнае месца ўпрыгожваў нацыянальны Бел-Чырвона-Белы сьцяжок і партрэт Зянона Пазьняка. Аднак, у чэрвені 2005 г. працоўныя памяшканьні прадпрыемства наведваў намесьнік міністра адукацыі РБ Фарына ў суправаджэньні дырэктара прадпрыемства Георгія Корзуна. Пасьля гэтага візыту адміністрацыя пачала ціск на сямью сп. Кашэля. Ужо ў ліпені 2005 г., калі сп. Кашэль знаходзіўся ў адпачынку, службовыя асобы „Унікашмт БДУ” тэлефанавалі ягонай жонцы і пагражалі звольніць мужа з працы, калі ён не зьніме нацыянальны сьцяг і партрэт Зянона Пазьняка. Урэшце адміністрацыя скрала партрэт лідэра Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”, а нацыянальны сьцяг сарвала і кінула на стол сп. Кашэля. Патрыёт па факту пагрозаў ягонай сям’і, скраданьня партрэта і абразы нацыянальнага сьцяга зьвяртаўся з заявамі ў пракуратуру, да міністра адукацыі і рэктара БДУ. Усе інстанцыі давалі адзін адказ: ціску на сямью не было, партрэт скралі законна, а „бел-чырвона-белы сьцяг не зьяўляецца сымвалам Беларусі”. Урэшце адміністрацыя пачала фабрыкаваць кампрамат на сп. Кашэля: груба ўмешвалася ў працэс працы і фіксавала дробныя памылкі, якія потым афармляліся як службовыя дысцыплінарныя праступкі. На сп. Кашэля наклалі некалькі спагнаньняў паводле 198 арт. Працоўнага кодэксу.

Сп. Кашэль абскарджваў гэтыя спагнаньні ў судзе, але адміністрацыя не пускала яго на судовыя паседжаньні. Калі, атрымаўшы афіцыйную позову ў Гарадзкі суд г. Менска, ён паехаў у суд, адміністрацыя наклала на яго чарговае спагнаньне. А суды — раённы і гарадзкі — пакінулі ўсе спагнаньні ў сіле. Нават апошнія спагнаньне адміністрацыі, калі сп. Кашэль паехаў на суд, маючы афіцыйную позову.

17 сакавіка сёлета Кастусь Кашэль быў звольнены з працы „за сістэматычнае невыкананьне ўмоваў кантракту і правілаў унутранага працоўнага раскладу (арт. 42, п. 4 Працоўнага кодэксу РБ)”. Пры чым, адміністрацыя настолькі сьпяшалася, што ня вытрымала працэдuru звальненьня: за адзін і той жа „праступак” абвясціла сп. Кашэлю вымову і звольніла яго.

Сп. Кашэль падаў касацыйную скаргу ў Гарадзкі суд г. Менска. 12 траўня ў Гарадзкім судзе сталіцы адбудзецца першае паседжаньне па ягонай справе.

Відавочна, што сапраўднай прычынай пераследу беларускага патрыёта зьяўляецца страх прадстаўнікоў рэжыму перад нацыянальным Бел-Чырвона-Белым Сьцягам, а таксама перад асобай сп. Зянона Пазьняка.

Дыктатура жыве ў страху перад нацыянальна сьведымі людзьмі, для якіх нацыянальныя сымвалы зьяўляюцца найвышэйшай каштоўнасьцю. Мы назіраем працэс дэмаралізацыі і гістэрычнага крызісу антыбеларускай улады.

Інфармацыйная камісія Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ
11 траўня 2006 г.

Нумар адрэдаваны пры падтрымцы беларускай фундацыі імя Рамуальда Траўгута.

Ліст намесьніку старшыні Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Юрыю Бельнеўкаму

У нашым г. Пружаны мясцовая ўлада звычайна не праўляла сваёй агрэсіўнасьці ў адносінах да апазыцыі. А тут напрыканцы мінулага года з зайздроснай заўзятасьцю змушалі і змусілі настаўніцу гісторыі СШ № 5, сябра Партыі *Жагалаву Тэрэзу Міхайлаўну* падаць заяву аб звальненьні.

Дзесьці пасья 20 сьнежня дырэктар школы № 5 Каўрыга Віктар Міхайлавіч выклікаў да сябе ў кабінет Тэрэзу Міхайлаўну і зачытаў ліст-данос, які, як ён патлумачыў, прыйшоў яму з мясцовага КДБ. У лісьце гаварылася, што настаўніца на ўроку гісторыі ў 10 кл., знаёмячы вучняў з тыпамі дзяржаў, назвала РБ таталітарнай, дыктатарскай дзяржавай.

Дырэктар запатрабаваў тут жа пісаць тлумачэньне, а потым прапанаваў звальняцца з працы.

На другі дзень ужо ў аддзеле адукацыі намесьнік нач. аддзела Ляшко Кацярына Аляксандраўна з тым жа Каўрыгам ушчучвалі настаўніцу, страшылі КДБ, патрабавалі самой зволіцца з працы. Настаўніца адмовілася. Тады на яе ў школе пачалі ціснуць: амаль на кожны ўрок ішоў то дырэктар, то адзін, то другі завуч. І прыгаварвалі: ня зволішся па палітычных матывах, то накапаем іншага кампрамату.

Прыкінуўшы, што да выхаду на пенсію засталася 10 месяцаў і што пад старасьць здароў’е і нэрвы трэба берагчы, Тэрэза Міхайлаўна 29 сьнежня 2005 г. падала заяву аб звальненьні з працы.

Ва ўсёй гэтай гісторыі ўдзельнічаў таксама першы намесьнік вертыкальшчыка-старшыні Макарэвіч Віктар Мікалаевіч.

А дзесьці 17 студзеня 2006 г. падчас збору подпісаў за Зянона Пазьняка супрацоўнікам КДБ па Пружанскаму раёну быў затрыманы і дастаўлены ў іх кантору

Жук Мікалай Аляксеевіч, старшыня Пружанскай суполкі Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ. Зрабілі ператрус яго папераў, пасья чаго адпусьцілі. Прычыну затрыманьня тлумачылі тым, што нібыта хтосьці ім пазваніў, а яны, маўляў, змушаныя рэагаваць.

26 студзеня 2006 г. г. Пружаны

І. Здановіч

Від на стары Менск з боку наметавога лягера моладзі.

Фота: Алякс. К.

З Б М Е С Т

1.	Зянон Пазьняк. Трэба любіць свой народ	2
2.	Валеры Буйвал. Мы ніколі не забудзем хто падрыхтаваў нам атамную сьмерць	2
3.	Чарнобыль — акцыя памяці і прагэсту	3
4.	Валеры Буйвал. Ерніцтва немцаў у Беларусі	3
5.	Валеры Буйвал. Нямецка-расейская палітыка — крыніца войнаў і нестабільнасьці	4
6.	Сяргей Навумчык. Падзеі ў Летуве. Студзень 1991 г.	5
7.	Сяргей Папкоў. Чужая палітыка	8
8.	Адам Мікша. Яго не пусьцілі, а ён за „саюзное гасударство”	8
9.	«Назіральнік». Казулін	8
10.	Адам Мікша. Вось яны ў натуральным выглядзе	9
11.	Зянон Пазьняк. За новыя выбары! За вольную Беларусь!	9
12.	25 сакавіка людзі выйшлі на вуліцы Менска змагацца з антыбеларускім рэжымам	9
13.	Зянон Пазьняк. Зварот да плошчы	10
14.	Янка Базыль. Ня можна давяраць падвойным і падстаўным	10
15.	Хапун у краіне чужога рэжыму	10
16.	Жыве Беларусь!	11
17.	Юрка Марозаў. Раздушым фашысцкую гадзіну	11
18.	Галіна Пазьняк. Мой шлях да Беларусі	12
19.	Рэпрэсіі ў Менску супраць Кансэрватыўна — Хрысьціянскай Партыі БНФ	15
20.	Зянон: выбраныя вершы	15
21.	Тадэвуш Канвіцкі. „Беларусь, Беларусь...”	19
22.	Тамаш Ракса. Чарговая атака на літаратуру	19
23.	Ганна Пашкоўская. „Суверэнітэт хама”	19
24.	Адам Мікша. Ну і „гундра”!	19
25.	Рэпрэсіі супраць беларуса	20
26.	І. Здановіч. Беззаконьне ў Пружанах	20

Беларускія Ведамасьці

Беларускае выданьне

У супрацоўніцтве зь Беларускім Выдавецкім Таварыствам ў Амэрыцы

Рэдакцыя: Зянон Пазьняк, Галіна Палачаніна

Адрас рэдакцыі: 02-017 Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/127

тэл./факс: (+48 22) 628 76 73